

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΠΑΙΔΕΙΑ - ΠΑΤΡΙΔΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Διον. Κ. Μαγκλιβέρας: Οδοιπόροι προς την "κρείττονα πατρίδα"	219
Χριστόδ. Γ. Κωνσταντόπουλος, αρχιμ.: Χριστιανισμός και ποδοσφαιρομανία	222
Νικ. Παπανικολόπουλος: Ναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης, ο χριστιανός ήρωας των Βαλκανικών πολέμων	230
Βασ. Χαλαμπόπουλος: Η επέτειος των 100 χρόνων από την έναρξη των Βαλκανικών πολέμων	233
Από τη "Σοφία Σειράχ": "Δόξα και ατιμία εν λαλιά"	239
Θέσεις και Προβληματισμοί: Η βαθύτερη ρίζα των αυτοκτονιών - Λόγια περασμένου καιρού... - Η ιδεολογία της εποχής μας - Παθογένειες της δημόσιας διοίκησης	240
Π. Σ. Δέλτα: "Πάλι με χρόνους, με καιρούς..." (από "Τα μυστικά του Βάλτου")	243

«ὄν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος
ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων» (Ψαλμ. μα΄, 2)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΠΑΙΔΕΙΑ - ΠΑΤΡΙΔΑ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ – ΕΚΔΟΤΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ «ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»
ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ»

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Χρυστ. Γ. Κωνσταντόπουλος
Συντάσσεται από επιτροπή

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

1) ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ «ΑΠ. ΠΑΥΛΟΣ»

ΙΣΘΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ, Τ.Κ. 20100

Τηλ.: 27410-29663 & 6932-659820

FAX: 27410-75727 www.apostolospavlos.gr

2) ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ»

ΓΕΛΩΝΟΣ 9, Τ.Κ. 11521 ΑΘΗΝΑ

Τηλ.: 210-6443294

Τύποις: Paper Graph

Ετήσια εισφορά 15 ευρώ

Συνδρομές υποστηρικτών γίνονται δεκτές.

(ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α΄ 1989 – 1998, τ. 100)

ΕΤΟΣ 4ο - ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄ • ΤΕΥΧΟΣ 32ο (132ο) • ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012

Σύσταση για Κοινωνική Δικαιοσύνη

«Οὐ γάρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δέ θλίψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καιρῷ τό ὑμῶν περίσσευμα εἰς τό ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καί τό ἐκείνων περίσσευμα εἰς τό ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης.»

(Β' Κορ. η', 13-14)

(Μετάφραση: «Διότι δεν εννοώ με τη συνεισφορά αυτή άλλοι να ανακουφισθούν, ενώ εσείς να στερηθείτε, αλλά λέω, σύμφωνα με την ισότητα που πρέπει να υπάρχει μεταξύ των αδελφών, το δικό σας χρηματικό περίσσευμα να συμπληρώσει το υστέρημα εκείνων στη δύσκολη κατάσταση που βρίσκονται τώρα. Αλλά και η δική τους παρρησία προς τον Θεό, που εξαιτίας των δοκιμασιών τους πλεονάζει, να συμπληρώσει το δικό σας τυχόν πνευματικό υστέρημα, για να υπάρξει έτσι ισότητα και στα σωματικά και στα πνευματικά.»)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΠΑΙΔΕΙΑ - ΠΑΤΡΙΔΑ

ΟΔΟΙΠΟΡΟΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ «ΚΡΕΙΤΤΟΝΑ ΠΑΤΡΙΔΑ»

του **Διον. Κ. Μαγκλιθέρα**,
Καθηγητή Κοινωνιολογίας - Συγγραφέα

Όταν έφηβος πρωτοπήγα στην Εύρωπη για σπουδές αισθανόμουν περήφανος πού ήμουν Έλληνας και μέ καμάρι πρόβαλλα τήν καταγωγή μου. Στή λέξη «Έλληνας» έβλεπα στά μάτια των άλλων έναν ένθουσιασμό, συνοδευόμενο από έντυπωσιασμό. Ή παρουσία ενός Έλληνα μεταξύ τους αποτελούσε σταθμό, ήμουν φώς μιά και οί Έλληνες είχαμε ξεπεράσει τή δοκιμασία του χρόνου. Όλα αυτά μέ έκαναν νά νιώθω κάποιες άπροσδιόριστες ύποχρεώσεις νά βαρύνουν στή συμπεριφορά μου, στά λεγόμενά μου, ακόμα και στίς γνώσεις πού οί άλλοι θεωρούσαν φυσικό νά έχω. «Έλληνας»: δέν ήμουνα κάτι τό άγνωστο, έστω και τό ίδιο παλιό αλλά άπρόσιτο, όπως π.χ. ο Πέρσης, αλλά ένας παραπάνω από όμοτιμος Εύρωπαίος. Ήμουνα ο πολυτιμής, ο μορφωμένος, ο ήρωικός (μιά και βρισκόμασταν στήν περίοδο

μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο). Τό «Έλληνας» δημιουργούσε γύρω μου κλίμα συμπάθειας αλλά και μέ γέμιζε ευθύνες. Άπαιτούσε όρθοπραξία.

Στά μετέπειτα χρόνια, στά ταξίδια μου στην Εύρωπη, ή καταγωγή μου δέν φαινόταν νά μου παρέχει κανένα ιδιαίτερα σημαντικό χαρακτηριστικό. Μπορεί τό γαλλικό Larousse νά μήν περιείχε πιά τήν άνείπωτη συκοφαντία δίπλα στή λέξη Grec, μπορεί νά είχαν ίσοπεδωθεί οί άξίες πού άντιπροσώπευε ή Ελλάδα και νά είχαν ξεθωριάσει οί ιστορικές περγαμνές του Έλληνισμού, δέν ξέρω τί άπ' όλα αυτά - ή άλλα - συνέβαινε, αλλά τό «Έλληνας» δέν προκαλούσε καμιά ιδιαίτερη αντίδραση. Παρ' όλον ότι ήταν έποχή τής βραβεύσεως του Σεφέρη, τής μουσικής του Θεοδωράκη και του Χατζηδάκη, του θρυλικού Ζορμπά, ήμουνα ένας από τούς άλλους. Τούς άλλους όμως Εύρωπαίους.

Τά τελευταῖα χρόνια ὅταν πηγαίνω στό ἐξωτερικό αἰσθάνομαι ἕνα σύμπλεγμα κατωτερότητας. Βλέπω ὅτι μειονεκτῶ ἀπέναντι τῶν ἄλλων, ντρέπομαι καί προσπαθῶ ὅσο μπορῶ νά ἀποφύγω τήν προβολή τῆς καταγωγῆς μου. Ὅταν πηγαίνω στόν ἐλεγκο τῶν διαβατηρίων ἢ τοῦ τελωνείου (πού ὅσο περνᾷ ὁ καιρός ἐλαχιστοποιοῦνται) αἰσθάνομαι νά μέ κατέχει μιὰ περίεργη ντροπή, κάποτε μάλιστα καί θλίψη. Νιώθω ἐλαχιστοποιημένος. Αἰσθάνομαι σάν νά ὑστερῶ ὅταν παρουσιάζω τό μέ ἄθλια ξένα γράμματα γραμμένο ἐλληνικό μου διαβατήριό κι ὅ,τι αὐτό ἀντιπροσωπεύει ἀπό τήν «ἐκδίδουσα χώρα». Τί σημαίνει σήμερα πιά Ἑλλήνας; Στήν καλύτερη περίπτωση: ἕνας Εὐρωπαῖος φτωχός συγγενής, ὃχι πάντα εὐπρεπής, πού τόν ἀνέχονται μέ τό ζόρι μιὰ καί εἶναι ἀναγκαστικά μέλος τῆς οἰκογένειας.

Μέχρι πέρυσι στό ἄκουσμα «Ἑλλήνας» ἀρχιζαν στήν Εὐρώπη νά μέ ρωτοῦν καί νά μέ εἰρωνεύονται γιά κάποιες ἱστορίες πού εἶχαν καταστεῖ συνώνυμες μέ τή χώρα μας. Τά ὑπονοούμενα ξεπερνοῦσαν τά δηλητηριώδη χαμόγελα πού ἔπρεπε νά ὑποστῶ. Συγχρονικά «Ἑλλήνας» σημαίνει «ὁ Ἀλβανός τῆς Εὐρώπης», «ὁ κάπως ἀνεπτυγμένος μεταξύ τῶν Βαλκανίων», «ἐκεῖνος πού ἔχει μείνει πίσω, μέ τό χέρι ἀπλωμένο» (ὁ ζήτουλας). Αἰσθάνομαι τήν ἀδυναμία νά ἀντιμετωπίσω κρίσεις (ὃχι πάντα δίκαιες κι ὀρθές), παρατηρήσεις (καυστικές), κριτικές καί «συμβουλές»

πού ἀφειδῶς μοῦ παρέχονται ἀπό ξένους φίλους καί πού πληγώνουν τήν ἐθνική μου ὑπερηφάνεια. Ἐχω συναίσθηση τῆς μειονεκτικῆς θέσεως πού βρίσκομαι καί σιωπῶ ἀκόμα κι ὅταν ἔχω ἐπιχειρήματα καί ἡ καθηλωτική ἀπάντησή μου βρίσκεται στό «ἔρκος ὁδόντων». Γνωρίζω καλά ὅτι ἔχω ἀνάγκη ἀπό τούς ἐταίρους τῆς Εὐρώπης γιά νά μπορέσω νά ἐξασφαλίσω τά ἀπαραίτητα γιά τήν ἀνάπτυξη καί τή διαβίωση τῆς χώρας μου κι ὅτι αὐτοί μέ βάζουν στή γωνία, δακτυλοδεικτούμενο (: ὁ «καθυστερημένος», ὁ «τεμπέλης», ὁ «ἀνεπρόκοπος», φαίνεται νά σκέπτονται). Χαίρομαι τελικά πού εἶμαι ἕνας ἀπλός πολίτης, χωρίς ἐπίσημη ιδιότητα, ὥστε σέ συζητήσεις μέ ὁμολόγους νά μήν αἰσθάνομαι τόν οἶκτο τους γιά τά ἐλληνικά ΜΗ ἐπιτεύγματα. Κάθομαι καί προβληματίζομαι: πῶς καταντήσαμε ἔτσι αὐτόν τόν τόπο, γιατί πήγαμε τόσο πολύ πίσω;

Τά ἐρωτήματά μου αὐτά δέν ἀπευθύνονται σέ ἀνεγκέφαλες πολιτικές παρατάξεις, σέ ἐθελοτυφλοῦσες ἡγεσίες ὁλῶν τῶν εἰδῶν, σέ ἄφρονες συνδικαλιστές, σέ ρηχούς νοθευτές τῶν ἐθνικῶν ἀξιών, σέ χωρίς προβληματισμό συμπατριῶτες, σέ γνωρίζοντες ἀλλά εἰδημόνως σιωπῶντες παράγοντες. Ἀπευθύνομαι πρωταρχικά στόν ἑαυτό μου τόν ἴδιο. Προσπαθῶ νά ἀνιχνεύσω πρῶτα μέσα καί στό δικό μου χῶρο πρὶν κοιτάξω μακρύτερα γιά νά βρῶ τούς ἐνόχους. Τούς ἐνόχους πού - ἄθελά τους ἴσως - χωρίς νά ἔχουν παρό-

μοια πρόθεση, ἔφεραν τόν Ἕλληνα σ' αὐτή τήν κατάντια. Ὑποστηρίζω τό ἄθελα γιατί δέν νομίζω ὅτι κανένας ἀπό μᾶς θά ἐπιθυμοῦσε συνειδητά νά φτάσει ἡ Ἑλλάδα καί τό ὄνομά της στό ναδίρ πού βρίσκεται σήμερα. Ἐκεῖ ὅπου «δέν ἔχει ἄλλο σκαλοπάτι νά κατέβεις». Προβληματίζομαι: μήπως ἐμεῖς οἱ ἀπλοῖ ἀνθρώποι προδώσαμε τόν ἑαυτό μας καί τόν Ἕλληνισμό; Μήπως καταστρέψαμε μόνοι μας τή χώρα;

Σ' ἓνα σημεῖο νομίζω ὅτι φταῖμε οἱ ἀπλοῖ Ἕλληνες: ὅτι ἐπιτρέψαμε στήν κάθε εἶδους ἡγεσία (καί κυρίως, βέβαια, στήν πολιτική) νά ἀφήσει τή χώρα χωρίς ἰδεολογικά στήριγματα. Χωρίς τόν «καρπό τῆς γνώσεως». Ἀπό μόνοι μας διαστρέψαμε τήν ἱστορία, καταστρέψαμε τή γλώσσα, διασκορπίσαμε ἐθνικές καί θρησκευτικές ἀρχές, κακοποιήσαμε παραδόσεις καί ἡθι αἰώνων, καταστρέψαμε τά «μετερίζια».

Ἡ ἀτομική προκοπή πού μᾶς ἤθελε ὑπερήφανους δημιουργούς (ἐπιστήμονες, ἐπαγγελματίες, ἐμπόρους κ.λπ.), μετατράπηκε σέ ἰσοπεδωτική ὑπαλληλοποίηση μέ τήν «ἴση» (χωρίς δηλαδή ἀξιοκρατία) «καί ἀκώλυτη» (χωρίς δηλαδή κανένα ἔλεγχο καί καμιά κρίση) «ἐξέλιξη» πού ἐπιβραβεύεται (!!!) μέ τό στήν οὐσία ἄδικο (γιατί ὄχι κι ἀνήθικο μέ βάση τίς ἀρχές τῆς παρεχόμενης προσφοράς;) «ἐνιαῖο μισθολόγιο» (πού «βρέχει» ἀδιακρίτως ἐπὶ δικαίους καί

ἀδίκους»). Μέ μιά λέξη ὅλοι - ποιός λίγο, ποιός πολύ - συντελέσαμε στό νά χάσουμε τό ἦθος μιά κι αὐτό μᾶς ἐμπόδιζε στίς ἀνομες προθέσεις καί στίς παράνομες πράξεις μας. «Τίποτα πιά δέν ἀπαγορεύεται...ἀφοῦ τό ἦθος ἔχει χάσει τελεσίδικα τά ὑποστηλώματά του...», ἔγραψε ὁ Ε.Π. Παπανοῦτσος.

Ὅλα αὐτά τά πολιτικά «τερτίπια» τά ἀποδεχθήκαμε ἀδιαμαρτύρητα. Τά δεχθήκαμε ἄλλοι γιατί μᾶς βόλευαν, ἄλλοι γιατί ἀδιαφορήσαμε, ἄλλοι γιατί φοβηθήκαμε (ὅτι θά μᾶς θεωρήσουν «μή προοδευτικούς»). Σκύψαμε τό κεφάλι εἴτε ἀπό ὑπολογισμό, εἴτε ἀπό φόβο. «Χωρίς αἰδῶ».

Ἀπό τήν παράλληλη πλευρά ἀφήσαμε τόν λαό αὐτῆς τῆς χώρας χωρίς στόχους, ἰδανικά, ὁράματα. Στερρήσαμε τόν ἑαυτό μας ἀπό τήν ὑψηλοφροσύνη τῆς ἀνατάσεως. Καταργήσαμε τή χαρά τῆς ὑλοποιήσεως τοῦ ὄνειρου. Πάψαμε νά βλέπουμε, νά σκεφτόμαστε, νά λαχταροῦμε νά φτάσουμε σέ κορυφές πνευματικές. Περιχαρακωθήκαμε στόν ψυχρό κι ἀπάνθρωπο προγραμματισμό. Ὁδηγοί μας ἔγιναν οἱ ἀριθμοί τῶν στατιστικῶν, τά δεδομένα τῶν ὑπολογιστῶν. Ἡ ψυχὴ καί ἡ καρδιά ὑπεχώρησαν μπρός στίς σκοπιμότητες μιᾶς ἀμφίλεγόμενης λογικῆς τῆς πραγματικότητας. Δέν εἴμαστε πιά ἀνθρωποιοί, μεταβληθήκαμε σέ ἐξαρτήματα ἑνός συνόλου πού ἄλλοι δημιούργησαν, γιά τούς δικούς τους σκοπούς.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΜΑΝΙΑ

του **Αρχιμ. Χριστ. Γ. Κωνσταντοπούλου**

Οπαλαίμαχος προπονητής της Λίβερπουλ, Μπίλ Σάνκλι, είχε θέσει πολύ νωρίς το ζήτημα των ποδοσφαιρικών αγώνων στη σωστή του βάση. «Το ποδόσφαιρο - έλεγε και έγραφε - δεν είναι ζήτημα ζωής ή θανάτου. Είναι κάτι πολύ... σοβαρότερο». Η μπάλα είναι η θεά που γύρω της όλα κινούνται: δόξα και λόξα, πάθη και λάθη και χρυσάφι. Αυτό το τελευταίο έφερε και συμφέροντα. Μαζί έφερε και τα κυκλώματα και τον υπόκοσμο στα ελληνικά γήπεδα. Τα γνώριζαν αυτά πολλοί από την αρχή, αλλά δύσκολα μιλούσαν επισήμως (βλ. εφ. «Το Βήμα» 26.6.11, αφιέρωμα «Η ΜΑΦΙΑ ΤΗΣ ΜΠΑΛΑΣ»).

Μελετώντας τον χαρακτήρα του ποδοσφαιρικού αθλήματος, ρωτάμε: Το ποδόσφαιρο είναι θρησκεία; Ναι ή όχι; Για να πάρουμε τη σωστή απάντηση ερευνούμε αναζητώντας τα γνωρίσματα του ποδοσφαίρου. Και πρώτον:

- Έχει ΘΕΟ το ποδοσφαιρικό άθλημα; Ναι ή όχι; Η απάντηση έρχεται καθαρή από την εμπειρική πραγματικότητα: Θεότητα του ποδοσφαιρικού αθλήματος είναι η μπάλα. Αυτό είναι διαπίστωση πανθομολογούμενη. Και από το σημείο αυτό αρχίζει η διαπίστωση ότι «το ποδόσφαιρο είναι θρησκεία χωρίς απίστους», όπως ακριβώς τιτλοφορείται και στο έγκριτο έργο «Ποδόσφαιρο. Μια θρησκεία χωρίς απίστους».

- Το ποδοσφαιρικό άθλημα έχει ναούς. Ναούς που έχουν κατακλύσει όλες τις πόλεις και τις κομότητες της χώρας μας, αλλά και όλου του κόσμου. Ναός είναι το γήπεδο. Χωρίς γήπεδο - ποδοσφαιρικό ναό - δεν νοείται ποδοσφαιρικός αγώνας.

- Το ποδόσφαιρο έχει εκπαιδευμένους ποδοσφαιριστές και ποδοσφαιρικές ομάδες, διαθέτει συγκροτημένα μέλη επέχοντα θέση

ιερατείου, κατά την θρησκευτική ορολογία.

- Το ποδοσφαιρικό άθλημα έχει επίσημους κανονισμούς με βάση τους οποίους πραγματοποιείται κάθε ποδοσφαιρικός αγώνας. Συνεπώς, το ποδόσφαιρο έχει καθιερωμένους κανονισμούς, από τους οποίους δεν επιτρέπεται να παρεκκλίνουν οι ποδοσφαιρικοί αγώνες.

- Τέλος, στο ποδοσφαιρικό άθλημα υπάρχουν ασκήσεις συστηματικές (προπονήσεις) για την εισδοχή μελών, παικτών σε κάθε επίσημη ομάδα.

Συνεπώς, όπως διακρίνουμε στη Μασωνία, αλλά και σε κάθε θρησκευμα, έτσι ακριβώς και στο ποδοσφαιρικό άθλημα διακρίνουμε όλα τα χαρακτηριστικά που απαιτείται να έχει κάθε θρησκευμα (βουδισμός, ινδουισμός κ.ά.).

Κάθε αναζητητής της αλήθειας, όταν έχει ως δεδομένο την ουσία και τον χαρακτήρα του ποδοσφαίρου, αυτά για κείνον που ζητάει να βρει την αλήθεια, του είναι αρκετά για να πειστεί ότι το ποδόσφαιρο με την ιστορία του είναι εντελώς διάφορον από την χριστιανική μας θρησκεία. Συνεπώς, καθέννας χριστιανός νέος που θέλει να είναι συνεπής με τις αρχές του δεν πρέπει να μετέχει, ούτε να ασπάζε-

ται τις διαδικασίες του ποδοσφαιρικού αθλήματος.

Αλλά, πέρα από τα πιο πάνω που ξεκαθαρίζουν ποια είναι η θέση του ποδοσφαίρου ως θεσμού έναντι της χριστιανικής θρησκείας, αναφέρω στη συνέχεια τις αντιλήψεις και πεποιθήσεις των ανθρώπων που ασχολούνται και γράφουν για το ποδόσφαιρο. Και εδώ φανερά πάλιν παρουσιάζεται ως θρησκευμα το ποδόσφαιρο. Τα παρακάτω είναι πληροφορίες τις οποίες παίρνουμε από έγκυρες πηγές τόσο από τον Τύπο, όσο και από το Διαδίκτυο:

«Είναι γεγονός, πως το ποδόσφαιρο λατρεύεται σε πολλές περιπτώσεις ως θρησκεία, με τις ομάδες να αποτελούν τις θεότητες και τους παίκτες τους ως αγίους. Δεν είναι μάλιστα λίγες οι φορές όπου θρησκεία και ποδόσφαιρο... ταυτίζονται. Σας παραθέτουμε ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα, που το ποδόσφαιρο συνάντησε τη θρησκεία και μάλιστα πολλές φορές αντικαθιστώντας την...»:

1. Αγγλία - Ιησούς Μπέκαμ (2011)

Η κοινωνία της Αγγλίας παρουσιάστηκε ενοχλημένη από την κίνηση του Γκαλερίστα Τζόνι Κότερ, με

τη διακωμώ-
δοση με το να
παρουσιάσει
ως άλλον...
Ιησού Χρι-
στό τον Ντέι-
βιντ Μπέκαμ.
Μάλιστα, έπει-
τα από εντολή
των Αστυνο-

μικών Αρχών ο Κότερ αναγκάστη-
κε να κατεβάσει τη μεγάλη φωτο-
γραφία του Μπέκαμ από την γκαλε-
ρί του, δικαιολογώντας ωστόσο ότι
δεν είχε σκοπό να προκαλέσει (βλ.
φωτογραφία).

2. Αγγλία - Ιησούς Μπεστ (2008)

« Δεν είναι λίγες οι φορές που
οι φίλαθλοι έχουν θεοποιήσει έναν
ποδοσφαιριστή για τις ικανότη-
τές του. Κάτι αντίστοιχο έπραξε και
ο ζωγράφος Μάικλ Μπράουν, ο
οποίος σ' ένα από τα έργα του πα-
ρουσίασε τον Τζορτζ Μπεστ ως Ιη-
σού Χριστό! Ο πίνακας αυτός είναι
εμπνευσμένος από ένα έργο του
1520 του Ιταλού ζωγράφου Ραφα-
έλο Σάντσιο που βρίσκεται αυτή τη
στιγμή στο Βατικανό και απεικονί-
ζει τον Ιησού Χριστό να ανέρχεται
στον Παράδεισο αφήνοντας τους
Αποστόλους κάτω στην γη. Στο

έργο του Μπράουν, όμως, ο «Ιη-
σούς Μπεστ» αφήνει στα εγκόσμια
αντί για τους Αποστόλους ...δύο γυ-
μνές γυναίκες!» (αισχρή διακωμώ-
δοση).

3. Βραζιλία - Η Σάο Πάολο βα- πτίζει τους οπαδούς της (2008)

«Μια πρωτότυπη ιδέα συνέλαβαν οι άνθρωποι της Βραζιλιάνικης ομάδας Σάο Πάολο. Αποφάσισαν, δηλαδή, να προσφέρουν μια ευκαιρία σε όσους επιθυμούν να «αλλαξοπιστήσουν» και να προσχωρήσουν στους «τρικολόρ», βαπτίζοντάς τους και εκδίδοντάς τους σχετικό πιστοποιητικό. Η τελετή «βαπτισματος» γίνεται συνήθως Σάββατο στις 9:00 το πρωί σε ομάδες των 20 ατόμων. Κάθε «βαπτισμένος» έχει το δικαίωμα να επιλέγει νονό ή νονά, ενώ μπορεί να έχει και δύο προσκεκλημένους που θα παραβρεθούν στην τελετή. Η «μύηση» κοστίζει 45 ευρώ και περιλαμβάνει, εμφάνιση της ομάδας, πιστοποιητικό οπαδικού φρονήματος, καθώς

και άλλα δώρα. Η ιδέα έχει πολύ μεγάλη επιτυχία, όχι μόνο στα παιδιά αλλά και στους μεγάλους, όπως τόνισε ο διευθυντής μάρκετινγκ της ομάδας, Ζούλιο Καζάρες. Και συγκεκριμένα είπε: «...Φτιάχνουμε έτσι ψυχολογία νικητών στα μικρά παιδιά».

Εγκληματική διακωμώδηση, χωρίς ίχνος σεβασμού προς τη χριστιανική θρησκεία. Ιδού και η φωτογραφία με την τελετή του Βαπτίσματος.

4. Αίγυπτος - Η θυσία που έφερε τον τίτλο (2008)

«Οι παίκτες της εθνικής ομάδας της Αιγύπτου κατά τη διάρκεια του Κόπα Άφρিকা θυσίασαν μια αγελάδα, προκειμένου να τους φέρει καλή τύχη στη συνέχεια των υποχρεώσεών τους στο Κόπα Άφρিকা! Η αγελάδα αρχικά αφέθηκε στον αγωνιστικό χώρο, στη συνέχεια οι ποδοσφαιριστές την περικύκλωσαν και αφού την ξάπλωσαν στο χορτάρι, ένας εξ αυτών τη μαχαίρωσε

στο λαιμό! Οι ιθύνοντες της ομάδας δήλωσαν πως το κρέας του άτυχου ζώου θα δωριζόταν (βλ. και φωτογραφία). Εδώ πέφτουμε και σε παγανιστικές λατρείες.

5. Αργεντινή - Η εκκλησία του Μαραντόνα (1998)

(Εδώ προσέξτε περισσότερο.)

«Είναι γεγονός ότι ο Μαραντόνα στην Αργεντινή λατρεύεται ως θεός. Μάλιστα οι φανατικότεροι θαυμαστές του το 1998 ή αλλιώς το 38 μ.Μ. (μετά Μαραντόνα), δημιούργησαν στο Μπουένος Άιρες μια εκκλησία η οποία είναι αφιερωμένη σε αυτόν, την λεγόμενη «Iglesia Maradoniana». Τα μέλη της εκκλησίας πραγματοποιούν κανονική λειτουργία κάθε 30/10, ημέρα γενεθλίων του, με μια μπάλα ποδοσφαίρου καθώς και ένα μεγάλο ροζάριο με 34 κόμπους οι οποίοι συμβολίζουν τα 34 τέρματα που έχει σημειώσει με τη φανέλα της εθνικής Αργεντινής. Το Πάσχα γιορτάζεται στις 22 Ιουνίου, ημερομηνία

νία στην οποία ο Μαραντόνα σκόραρε με το χέρι εναντίον της Αγγλίας στο Μουντιάλ του 1986. (Ακούστε τώρα:) Δύο ζευγάρια Μεξικανών αποφάσισαν μάλιστα να τελέσουν το μυστήριο του γάμου τους στην εκκλησία του Ντιέγκο Μαραντόνα στις 29 Οκτωβρίου του 2007, μια μέρα πριν από τα γενέθλια των 47 του χρόνων. «Ο Αντριάν μού ζήτησε να τον παντρευτώ και η τελετή να γίνει στην εκκλησία του Μαραντόνα. Το πάθος μας για τον Ντιέγκο μας ένωσε». Σήμερα οι πιστοί του Μαραντόνα υπερβαίνουν τους 100.000 σε ολόκληρο τον κόσμο! (βλ. φωτογραφία). Φρικτή ανθρωπίνη ειδωλοποίηση», τύπου Νέρωνα, διαβόητου για την ακολασία του. Ας φρεσκάρουμε στη μνήμη μας, ποιος είναι αυτός ο Μαραντόνα. Ακούστε:

«Το 52ο έτος της ηλικίας του κλείνει σήμερα ο θρύλος του Παγκοσμίου Ποδοσφαίρου Ντιέγκο Αρμάντο Μαραντόνα, ο άνθρωπος (κατά πολλούς ο Θεός) που αγαπήθηκε όσο λίγοι από εκατομμύρια φιλάθλους σ' όλο τον κόσμο... Ο Μαραντόνα αναγκάστηκε να στραφεί στο ποδόσφαιρο για τα προς το ζην, όπου και ξεδίπλωσε το ταλέντο του.

Όσο γνωστός κατόρθωσε να γίνει εντός των αγωνιστικών χώρων, άλλο τόσο κατάφερε να γίνει και εκτός. Το 1991 ο Ντιέγκο βρίσκεται θετικός σε χρήση κοκαΐνης. Τιμωρείται με 15μηνο αποκλεισμό. Το 1994 κατορθώνει να κερδίσει μια θέση στην Εθνική ομάδα για το Παγκόσμιο Κύπελλο που διεξάγεται στην Αμερική. Σημειώνει γκολ κόντρα στην Ελλάδα και μετά έρχονται τα κακά ματτάτα. Σε έλεγχο ντόπινγκ μετά την αναμέτρηση με τη Νιγηρία βρίσκεται και πάλι θετικός. Είναι και η τελευταία φορά που φοράει τη φανέλα. Το 2000 εισάγεται σε νοσοκομείο με οξύ καρδιολογικό πρόβλημα ενώ βρίσκεται σε διακοπές στην Ουρουγουάη. Διαπιστώνεται ότι έχει κάνει χρήση κοκαΐνης και μεταφέρεται σε κέντρο αποτοξίνωσης στην Κούβα. Τέσσερα χρόνια αργότερα, περνάει 10 ημέρες στην εντατική με καρδιολογικά και αναπνευστικά προβλήματα όπου και ξαναρχίζει την αποτοξίνωση. Το 2005 υποβάλλεται σε εγχείρηση στο στομάχι χάνοντας περίπου 30 κιλά. Το 2007 εισάγεται και πάλι στο νοσοκομείο με καρδιολογικά προβλήματα. Δέστε και τη φωτογραφία του, γεμάτος τατουάζ και σκουλαρίκια». Κρίνετε τώρα τους θαυμαστές

του Μαραντόνα με τη χαμερπή ζωή του και τα περί αυτόν.

6. Αργεντινή - Και στον θάνατο Μπόκα (2007)

«Η θρυλική Μπόκα Τζούνιορς αδιαμφισβήτητα είναι από τις πιο αγαπητές ομάδες στην Αργεντινή, σε σημείο μάλιστα που λατρεύεται ως θρησκεία στη ζωή αλλά... και μετά θάνατο! Στο Πάρκε Πιρέιρα Ιραόλα, περίπου 30 χιλιόμετρα νότια του Μπουένος Άιρες, ιδρύθηκε ένα νεκροταφείο, στο οποίο μπορούν να ταφούν οι αφοσιωμένοι οπαδοί της Μπόκα! Το σύνθημα «μια ζωή Μπόκα» ξεπερνιέται έτσι από το σλόγκαν «Μπόκα και μετά θάνατον». Μάλιστα ένας ιερέας, φυσικά δεδηλωμένος οπαδός της ομάδας, ευλόγησε το νέο κοιμητήριο. Τα πρώτα μνήματα ανήκουν στους παλιούς παίκτες Χούλιο Μουσιμέσι και Χουάν Εστράδα, στα οποία μεταφέρθηκε η τέφρα τους, και υπάρχει χώρος για 3.000 τάφους. Στα εγκαίνια παρέστησαν αρκετοί παλιοί παίκτες, κι ανάμεσά τους ο περίφημος άσος της δεκαετίας του 1960 Αντόνιο Ουμπάλντο Ρατίν ο οποίος και δήλωσε: «Είναι τόσο όμορφο που σχεδόν εύχεσαι να μείνεις σ' αυτό. Η Μπόκα είναι υπεράνω όλων, ακόμη και μεταξύ

των νεκροταφείων...». Όπως δήλωσε ο εκ των διοικούντων Ορλάντο Σαλβεστρίνι, πολυάριθμοι οπαδοί του συλλόγου είχαν κατακλύσει με αιτήματα τη διοίκηση να μεταφέρουν τα οστά ή την τέφρα των οικείων τους στο γήπεδο Λα Μπομπονέρα». Ρωτάμε: υπάρχει ίκνος ανθρωπίνης λογικής;

7. Γερμανία - Νεκροταφείο και για το Αμβούργο (2008)

«Το "Αμβούργο" δημιούργησε το δικό του νεκροταφείο για τους φιλάθλους. Η διοίκηση του "Αμβούργου", σε συνεργασία με τους οπαδούς, δούλεψαν εδώ και τρία χρόνια πάνω στο συγκεκριμένο σχέδιο, το οποίο έφθασε στην τελική του μορφή μέσα στο Σεπτέμβριο. Κατασκευασμένο με στυλ εξεδρών γηπέδου, το νεκροταφείο για τους οπαδούς του "Αμβούργου" έχει 500 τάφους σε τρία διαφορετικά επίπεδα. Σύμφωνα με όσα προβλέπονται ο οπαδός του Αμβούργου που θα επιλέξει να ταφεί στο συ-

γκεκριμένο νεκροταφείο μπορεί να έχει πάνω στο φέρετρό του το σήμα της ομάδας του, ενώ κατά τη διάρκεια της ταφής μπορεί να επιλέξει να ακούγεται ο ύμνος του Αμβούργου (βλ. φωτογραφία).

8. Τελευταία ας σημειώσουμε ενδεικτικά τι γίνεται και εδώ στην Ελλάδα, που με αυτές τις ενέργειες διακωμωδείται, εμπαίζεται και χλευάζεται η Ορθόδοξη Πίστη μας.

«Ο Άγιος Ριβάλντο» (2006)

Θρήσκος καθολικός, αφιερώνει συχνά - πυκνά τα γκολ του στον Θεό. Ωστόσο, θεωρείται και «άγιος της ορθο-

δόξου εκκλησίας», προστάτης των αθλητών και των ποδοσφαιριστών, που έχει μάλιστα εικονογραφηθεί με φωτοστέφανο! Αυτό δεν θα μπορούσε ποτέ και ο ίδιος να το φανταστεί ότι θα γινόταν έτσι (βλ. και φωτογραφία).

Λάγιος ο Θεός, Λάγιος ισχυρός (1988)

Μια απίστευτη θερμή υποδοχή επιφύλαξαν τον Ιούλιο του

1988 στο νέο μεγάλο μεταγραφικό απόκτημα του Ολυμπιακού, Λάγιος Ντέταρι, οι φίλοι του Ολυμπιακού, οι οποίοι θεοποιώντας το νέο τους ίνδαλμα φώναζαν: «Λάγιος ο Θεός, Λάγιος ισχυρός, Λάγιος Αθάνατος, ελέησον ημάς» (βλ. φωτογραφία). Βλάσφημη διακωμώδηση και καπηλεία «αισχρού κέρδους χάριν».

Δεν πρέπει με τα όσα μέχρι τώρα ανέφερα να κλείσουμε την αναφορά μας με τις ασχήμιες, τις φαιδρότητες και τις βλάσφημες αναφορές που παρατέθηκαν. Θεωρώ ενδεδειγμένο να αναφέρω ως τελευταίο και πειστικό στοιχείο την γνώμη του ιερού πατρός Χρυσόστομου, που είναι και θέση των αγίων Πατέρων της Εκκλησίας μας, για τα ιπποδρομικά και αθλητικά αγωνίσματα.

Όσα λέγει ο ιερός Χρυσόστομος για τους αγώνες στον ιππόδρομο ισχύουν αναλογικά και για τους ποδοσφαιρικούς αγώνες. Όπως μας πληροφορεί, κατά την τέλεση εκείνων των αγώνων, η αγορά και τα

σπίτια άδειαζαν και όλη η πόλη μεταφερόταν στον ιππόδρομο.

Έντονη είναι η παρουσίαση της συμπεριφοράς αλλά και οι αντιδράσεις των θεατών κατά την διάρκεια και μετά το πέρας των αγώνων. Οι επικίνδυνοι διαπληκτισμοί και οι βωμολοχίες ήσαν συνηθισμένες φράσεις και θλιβερά γεγονότα.

Ερώτηση:

Έχει καμία σχέση η αντιμετώπιση του 1. Χρυσόστομου με παρόμοια φαινόμενα της εποχής μας; Δυστυχώς, ναι.

Εδώ φαίνεται καθαρά ο υποκριτικός τρόπος συμπεριφοράς των Χριστιανών: δηλαδή τα έχουμε καλά και με τον Χριστό και με την Εκκλησία, αλλά και με τον κόσμο, δηλαδή με τα ασεβή θεάματα.

Ο 1. Χρυσόστομος, εν πρώτοις, ονομάζει χωρίς δισταγμό τους αθλητικούς αυτούς αγώνες «σατανική πομπή». Τους δε Χριστιανούς οι οποίοι αμελούν τόσο επικίνδυνα τη σωτηρία τους και άλλοτε μνηγαίνουν στην Εκκλησία, άλλοτε δε μόνοι τους παραδίδονται στα δίκτυα του Διαβόλου και επιστρέφουν στις ιπποδρομίες, τους παρομοιάζει, σύμφωνα με την Αγία Γραφή, προς σκύλο που επιστρέφει και

τρώγει τον εμετό του...

Ο άγιος Πατήρ επιτιμά, συμβουλεύει και κατακρίνει. Μερικές φορές μάλιστα απειλεί ότι σε εκείνους που εξακολουθούν, μετά τις τόσες υποδείξεις και συστάσεις, να συμμετέχουν στις ιπποδρομίες και τα θέατρα, για το καλό τους, θα τους απαγορεύσει να έρχονται στην Εκκλησία και θα τους απαγορεύσει να μεταλαμβάνουν των αγίων μυστηρίων. Είναι δυνατόν, λέγει, να τα ανεχόμαστε όλα αυτά, να τα επιδοκιμάζουμε και να μη διαμαρτυρόμαστε;

Αυτά με συντομία αναφέρει ο 1. Χρυσόστομος για τη συμμετοχή των Χριστιανών στις αθλητικές ιπποδρομίες.

Και αυτά ασφαλώς, τηρουμένων των αναλογιών, έχουν την εφαρμογή τους και στην εποχή μας, στις ημέρες της κατάπτωσης και της καταβράθρωσης του αθλητικού ιδεώδους, αφού τα γήπεδα έγιναν καθεδρικοί ναοί, οι οπαδοί λατρεύουν τις ομάδες τους, οι ομάδες έχουν καταλήξει να αντιπροσωπεύουν τα πατριωτικά αποθέματα σε έναν κόσμο που οι πρωταγωνιστές του ποδοσφαίρου περιφέρονται ως είδωλα θεοποιημένα από τα Μ.Μ.Ε.

ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ: Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΗΡΩΑΣ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

του **Νικ. Παπανικολόπουλου**,
Υποναύαρχου Λ.Σ. (ε.α.)

Με αφορμή τη συμπλήρωση 100 χρόνων από την έναρξη των Βαλκανικών Πολέμων (1912), ιερό καθήκον επιτάσσει αναφορά σε μια από τις πιο ηρωικές μορφές που κυριάρχησαν σε αυτούς, του Ναυάρχου Παύλου Κουντουριώτη.

Γεννήθηκε στην Ύδρα το 1855. Καταγόταν από αρχοντική ναυτική οικογένεια και ακολουθώντας την ναυτική της παράδοση, το 1873 κατετάγη στο Βασιλικό Ναυτικό, στο Ναυτικό Σχολείο. Απεβίωσε στις 22 Αυγούστου 1935 στο Παλαιό Φάληρο και ενταφιάστηκε, κατόπιν επιθυμίας του, στον οικογενειακό τους τάφο στην Ύδρα. Το όνομά του έχει δοθεί μέχρι σήμερα σε 4 πλοία του Πολεμικού Ναυτικού: Στο τελευταίο από αυτά, τη φρεγάτα «Κου-

ντουριώτης», ο θυρεός της φέρει το Σταυρό και από κάτω την ημισέληνο με τη φράση «ΠΛΕΩ ΜΕΘ' ΟΡΜΗΣ ΑΚΑΘΕΚΤΟΥ», η οποία αναγραφόταν στο σήμα που έστειλε ο Ναύαρχος Κουντουριώτης, κατά την καταδίωξη του Τουρκικού Στόλου στη Ναυμαχία της Έλλης. Ο Σταυρός επί της ημισελήνου συμβολίζει την νίκη του ορθοδόξου Ελληνικού έθνους επί του Τουρκικού.

Με την έκρηξη του Α' Βαλκανικού Πολέμου (5-10-1912), ο Ελληνικός Στόλος επιθεωρείται στο Φάληρο από τον Βασιλέα Γεώργιο Α και τον Πρωθυπουργό Ελ. Βενιζέλο. Εκεί διαβάζεται η διαταγή προαγωγής του Παύλου Κουντουριώτη σε Υποναύαρχο και ορισμού του ως Αρχηγού του Στόλου του

Αιγαίου. Αυτός πρωτοστάτησε στην απελευθέρωση των νησιών του ανατολικού Αιγαίου και, με τις δύο αποφασιστικές ναυμαχίες της Έλλης (3 Δεκεμβρίου 1912) και της Λήμνου (5 Ιανουαρίου 1913), έτρεψε τον Οθωμανικό Στόλο σε φυγή, εξαναγκάζοντάς τον να επιστρέψει και να κλειστεί στα Στενά. Έτσι εξασφαλίστηκε η ελληνική κυριαρχία στο Αιγαίο.

Αυτά είναι ευρέως γνωστά, αλλά υπάρχουν και άγνωστες πτυχές της λιπής και ασκητικής ζωή του, τις οποίες και οφείλουμε να αναδείξουμε.

Αντί να τον περιγράψουμε εμείς, παραθέτουμε το τηλεγράφημα που έστειλε ο Τούρκος Υπουργός Ναυτικών στον Αρχηγό του τουρκικού στόλου, πριν από τη ναυμαχία της Έλλης.

«Επί του Αβέρωφ θα επιβαίνει, όπως πληροφορούμαι, ο αρχηγός του ελληνικού στόλου, ο Κουντουριώτης, άριστος αξιωματικός, με πείρα, με θάρρος και πλείστες άλλες ναυτικές αρετές. Ο Κουντουριώτης είναι εκ των αρίστων αξιωματικών».

*Ο Υπουργός των Ναυτικών
Μαχμούτ Μουκτάρ*

Υπήρξε:

- Δυο φορές Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας (1924 -1925 και 1929)

- Δυο φορές Αντιβασιλέας (1920 και 1921-1922)

- Αρχηγός του ελληνικού στόλου κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους

- Ο πρώτος αξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού που του απονεμήθηκε ο βαθμός του Υποναυάρχου (1911)

- Ο πρώτος Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού (1912)

- Ο πρώτος αξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού που του απονεμήθηκε ο βαθμός του Αντιναυάρχου (1913).

- Ο πρώτος κυβερνήτης ελληνικού πολεμικού, του εύδρομου "Μιαούλης", που έκανε για πρώτη φορά (1901) υπερπόντιο εκπαιδευτικό πλου, των Ναυτικών Δοκίμων, στην Αμερική, διαπλέοντας επί τέσσερις μήνες τον Ατλαντικό σχεδόν αποκλειστικά με πανιά.

- Υπουργός των Ναυτικών σε τρεις διαφορετικές κυβερνήσεις (1916, 1917 και 1919)

- Υπασπιστής του Βασιλέα Γεωργίου Α' (1908)

- Αξιομνημόνευτα είναι τα περιστατικά που δείχνουν τη βαθιά πίστη του στο Θεό.

Το ξημέρωμα της 3ης Δεκεμβρίου 1912, πριν αποπλεύσει για τη ναυμαχία της Έλλης, έστειλε

στην Κυβέρνηση το ιστορικό «σήμα επίθεσης»:

"Μέ τήν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τās εὐχάς τοῦ Βασιλέως μας καί ἐν ὀνόματι τοῦ δικαίου καί μέ τήν πεποίθησιν τῆς νίκης, πλέω μεθ' ὁρμῆς ἀκαθέκτου ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Γένους."

Στις 26 Ιουνίου του 1913, το Αντιπορπλικό «Δόξα» κατέπλευσε στον ὅρμο της Καβάλας και κατέλαβε την πόλη. Στις 27 Ιουνίου 1913, ο Ναύαρχος Κουντουριώτης με το επιτελείο του, μέσα σε μια πανηγυρική ατμόσφαιρα αποβιβάζεται και πηγαίνει στο Διοικητήριο και στην Εκκλησία όπου παρίσταται στη δοξολογία που ψάλλεται για την απελευθέρωσή της. Το ίδιο απόγευμα στέλνει από το θωρηκτό «Αβέρωφ» ένα αξέχαστο ραδιοτηλεγράφημα:

"Ἐξ Ἀβέρωφ τῇ 27ῃ Ἰουνίου 1913, ὥρα 5 καί 30' μ.μ. Σήμερον ἐπισήμως προκηρύχθη ἡ κατάληψις τῆς Καβάλας. Ἐκαθαρίσαμεν τὰ περὶχωρα ἀπὸ τοὺς κομιτατζῆδες καί ἱκανοὺς Βουλγάρους στρατιώτας ἀδεσπότους. Ὁ ἐνθουσιασμός εἶναι μέγιστος. Οἱ Τούρκοι συμμετέχουσι πλήρως αὐτοῦ. Κουντουριώτης."

Στις 15 Νοεμβρίου 1926, στην Αθήνα, συνέταξε ιδιόχειρα τη Διαθήκη του. Αυτή δημοσιεύτηκε στο Πρωτοδικείο Αθηνών, την 22α Μαΐου 1936, διά του υπ. Αριθ.1784/1936 Πρακτικού και κηρύχτηκε κυρία με την 4755/1936 Απόφασή του:

Ἡ Διαθήκη μου

"Ἐγὼ πιστός εἰς τὴν Χριστιανικὴν Θρησκείαν καί εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν. Ἠγάπησα δι' ὅλης τῆς ψυχῆς μου τὴν Πατρίδα μου. Κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών μου καί τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ ἐξετέλεσα τὸ καθῆκον μου. Ἄτενίζω ἡρεμὸς τὴν κρίσιν τῆς ἱστορίας."

.....
"Ὅλη μου ἡ στοργὴ ἀνήκει εἰς τὴν Ὑδραν, ὅλη μου ἡ ψυχὴ εὐχεται πρὸς τὸν Θεόν διαπύρως νά φυλάπει τὴν Ἑλλάδα."

**Ἐν Ἀθήναις,
 15 Νοεμβρίου 1926
 Παῦλος Κουντουριώτης."**

Αφιέρωμα

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΩΝ 100 ΧΡΟΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

του **Βασ. Χ. Χαλαμποπούλου**,
Φιλολόγου - Θεολόγου

Στις 5 Οκτωβρίου 2012 συμπληρώνονται εκατό χρόνια από την έναρξη του Α΄ Βαλκανικού πολέμου (1912-13), στον οποίο έλαβε μέρος και η Ελλάδα, από την 5η Οκτωβρίου 1912. Προηγήθηκαν το Μαυροβούνιο, από τα τέλη Σεπτεμβρίου, και η Βουλγαρία και η Σερβία, από την 4η Οκτωβρίου 1912. Ακολούθησε και Β΄ Βαλκανικός πόλεμος εναντίον της Βουλγαρίας, η οποία διεκδικούσε τη Μακεδονία και τη Θράκη. Τα γεγονότα των πολέμων αυτών θα περιγράψουμε αδρομερώς, για να θυμηθούμε τις ένδοξες νίκες του ελληνικού στρατού και στόλου, που συνέβαλαν τα μέγιστα στη νίκη των συμμάχων βαλκανικών κρατών κατά της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η Ελλάδα τότε πέτυχε τον διπλασιασμό των εδαφών της, χάρη στον ηρωισμό του ελληνικού στρατού. Επίσης πέτυ-

χε και την απελευθέρωση των αλυτρώτων Ελλήνων της Μακεδονίας, της Ηπείρου, της Κρήτης και των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου.

Βασική αιτία των Βαλκανικών πολέμων ήταν η εθνικιστική πολιτική των Νεοτούρκων, που μετά την Επανάσταση του 1908 επιδίωξαν την εξόντωση των Χριστιανικών μειονοτήτων και τη δημιουργία εθνικώς ομοιογενούς τουρκικού κράτους. Έπειτα οι βαλκανικοί λαοί ήθελαν να ολοκληρώσουν την απελευθέρωση της χώρας τους και να διώξουν τους Τούρκους από τη Βαλκανική χερσόνησο. Γι' αυτό άρχισαν μυστικές συνεννοήσεις και σύναψη συνθηκών συμμαχίας και στρατιωτικής συνεργασίας, που ολοκληρώθηκαν το καλοκαίρι του 1912.

Πρώτοι έκαναν συνθήκη συμμαχίας και στρατιωτικής συνεργασίας οι

Σέρβοι με τους Βουλγάρους. Οι συζητήσεις άρχισαν το 1911, αλλά ολοκληρώθηκαν το 1912. Ο Ελ. Βενιζέλος, Πρωθυπουργός τότε της Ελλάδος, όταν πληροφορήθηκε για τη συμμαχία Βουλγάρων και Σέρβων, προσπάθησε να έλθει σε συνεννόηση με τους Βουλγάρους, με τους οποίους μας χώριζαν πρόσφατα μίσση από τον Μακεδονικό Αγώνα (1904 - 1908). Οι συζητήσεις άρχισαν με τον Έλληνα πρεσβευτή στη Σόφια, αλλά δεν έφεραν αποτέλεσμα, διότι οι Βούλγαροι ζητούσαν την αυτονομία της Μακεδονίας και της Θράκης, με απώτερο σκοπό να τις προσαρτίσουν στο κράτος τους αργότερα, όπως έκαναν και με την Ανατολική Ρωμυλία το 1885. Πρώτα ζήτησαν την αυτονομία αυτής και έπειτα την κατέλαβαν και την εκβουλγάρισαν, κατεδίωξαν τους Έλληνες, άλλαξαν τα ονόματα των πόλεων και χωριών, πρόσθεσαν βουλγαρικές καταλήξεις στα επώνυμα των ανδρών και προσάρτισαν όλη την περιοχή στη Βουλγαρία.

Με τους Σέρβους ο Βενιζέλος συνήψε πιο εύκολα συνθήκη συμμαχίας. Ο Βενιζέλος, όμως, δεν σταμάτησε τις διαπραγματεύσεις με τους Βουλγάρους, διότι φοβήθηκε ότι οι Σέρβοι και οι Βούλγαροι θα ξεκινήσουν μόνοι τον πόλεμο προς την Τουρκία και θα καταλάβουν τη Μακεδονία, την Ήπειρο και άλλα ελληνικά εδάφη και οι αλύτρωτοι Έλλη-

νες θα χάσουν κάθε ελπίδα ελευθερίας. Γι' αυτό δέχθηκε να λάβει μέρος στη Σερβοβουλγαρική συμμαχία χωρίς όρους, ελπίζοντας ότι θα κρατήσει τα εδάφη που θα καταλάμβανε ο ελληνικός στρατός. Οι Βούλγαροι δέχθηκαν την Ελλάδα στη συμμαχία, διότι είχε αξιόμαχο στρατό, αλλά κυρίως διότι με το στόλο της θα παρεμπόδιζε τους Τούρκους να αποβιβάσουν στρατεύματα από την Ασία στη Βαλκανική και να καταπνίξουν τις εξεγέρσεις των Βαλκανίων. Ο ελληνικός στόλος τότε είχε πλουτισθεί με πολλά πολεμικά πλοία, το κυριότερο από τα οποία ήταν το θωρηκτό «Αβέρωφ», που αγοράσθηκε με γαλλικό δάνειο και με μεγάλη δωρεά του εθνικού ευεργέτη Γ. Αβέρωφ. Αρχηγός του ελληνικού στόλου ήταν ο γνωστός υποναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης, εγγονός του Προέδρου της Επαναστατικής Κυβερνήσεως του 1825 Γ. Κουντουριώτη. Ο Παύλος Κουντουριώτης νίκησε σε πολλές ναυμαχίες τον τουρκικό στόλο και τον ανάγκασε να κλειστεί στα στενά των Δαρδανελλίων, ώστε να μην μπορέσει να μεταφέρει τουρκικά στρατεύματα στα Βαλκάνια.

Τα πολεμικά γεγονότα: Ο Α' Βαλκανικός πόλεμος άρχισε στις αρχές Οκτωβρίου 1912 και τελείωσε τον Ιούνιο του 1913. Ήταν ένας θυελλώδης πόλεμος, κατά τον οποίο η Οθωμανική Τουρκία αμύνθηκε σθεναρά, αλλά και οι Βαλκάνι-

οι σύμμαχοι πολέμησαν γενναία, νίκησαν τους Τούρκους σε πολλές μάχες και κατέλαβαν πολλά εδάφη, για να επεκτείνουν τα σύνορα των χωρών τους. Τα γεγονότα είναι πολλά. Γι' αυτό θα περιοριστούμε στις στρατιωτικές και ναυτικές επιχειρήσεις των Ελλήνων, και θα παραλείψουμε τους πολέμους των Σέρβων, Βουλγάρων και Μαυροβουνίων στη Βαλκανική Χερσόνησο.

Ο Ελληνικός στρατός ξεκίνησε τις στρατιωτικές του επιχειρήσεις από τη Θεσσαλία. Πέρασε τα σύνορα της Μελούνας και κατέλαβε την Ελασσόνα στις 6 Οκτωβρίου. Έπειτα προχώρησε στα στενά του Σαρανταπόρου, όπου οι Τούρκοι είχαν οργανώσει άμυνα. Οι Έλληνες κατέλαβαν τα στενά του Σαρανταπόρου στις 9 Οκτωβρίου και προχώρησαν στα Σέρβια και στον ποταμό Αλιάκμονα. Από εκεί προχώρησαν και στις 12 Οκτωβρίου κατέλαβαν την Κοζάνη, όπου εγκατέστησαν προσωρινά το στρατηγείο τους. Άλλο στράτευμα, με διοικητή τον διάδοχο Κωνσταντίνο, προχωρούσε προς το Μοναστήρι. Ο Βενιζέλος τον διέταξε να επιστρέψει, για να προχωρήσουν όλοι μαζί προς τη Θεσσαλονίκη. Ο Κωνσταντίνος δεν δέχθηκε στην αρχή, έπειτα όμως δέχθηκε και ο βασιλιάς Γεώργιος ο Α΄ υπέγραψε σχετικό διάταγμα για να προχωρήσει ο ελληνικός στρατός προς τη Θεσσαλονίκη προς την οποία ήδη βάδιζε ο

Βουλγαρικός στρατός. Οι Έλληνες έπρεπε να προλάβουν τους Βουλγάρους και να καταλάβουν πρώτοι τη Θεσσαλονίκη.

Στις 19 Οκτωβρίου ο ελληνικός στρατός προχώρησε στα Γιαννιτσά, όπου οι Τούρκοι είχαν συγκεντρώσει πολύ στρατό. Οι Έλληνες τους νίκησαν στις 19-20 Οκτωβρίου και προχώρησαν προς τον Αξιόποταμό, όπου οι Τούρκοι είχαν καταστρέψει τις ξύλινες γέφυρες. Οι Έλληνες τις επισκεύασαν γρήγορα και προχώρησαν προς τη Βέρροια και τη Θεσσαλονίκη. Ήδη βρίσκονταν κοντά στη Θεσσαλονίκη. Αρχηγός του τουρκικού στρατού ήταν ο Χασάν Ταχσίν Πασάς, ο οποίος με προτροπή των ξένων πρέσβων της Θεσσαλονίκης άρχισε διαπραγματεύσεις για την παράδοση της πόλης στις 25 Οκτωβρίου. Οι ξένοι πρέσβεις φοβήθηκαν ότι θα γίνει αιματοχυσία και θα φονευθούν και πολλοί Ευρωπαίοι υπήκοοι, αν γίνουν μάχες στη Θεσσαλονίκη. Στο μεταξύ οι Βούλγαροι είχαν καταλάβει τις Σέρρες την 24η Οκτωβρίου και προχωρούσαν προς τη Θεσσαλονίκη. Το μεσημέρι της 26ης Οκτωβρίου έφθασαν έξω από τα σύνορα της Θεσσαλονίκης και απειλούσαν να καταλάβουν την πόλη. Αλλά είχαν αρχίσει διαπραγματεύσεις των Τούρκων από τις 25 Οκτωβρίου για την παράδοση της πόλεως στους Έλληνες. Ο Ταχσίν Πασάς άφησε να μπουκ στην

πόλη δύο τάγματα ευζώνων, με συνάντηση και του Κωνσταντίνου, και το βράδυ της 26ης Οκτωβρίου υπέγραψε την παράδοση της πόλεως στους Έλληνες. Το πρωί της 27ης Οκτωβρίου μπήκε στην πόλη ο ελληνικός στρατός με επικεφαλής τον διάδοχο Κωνσταντίνο. Έκαμε δοξολογία για την απελευθέρωση της πόλεως και θριαμβευτική παρέλαση.

Ο Βούλγαρος Μέραρχος Τεοντόρωφ ζήτησε να μπουν στη Θεσσαλονίκη δύο Βουλγαρικά Τάγματα, για να ξεκουρασθούν. Μπήκαν όμως 15.000 στρατιώτες. Για να κατοχυρωθεί η ελληνική κατοχή της Θεσσαλονίκης, ήλθε και έμεινε στην πόλη ο βασιλιάς Γεώργιος Α΄. Έπειτα ο ελληνικός στρατός προχώρησε προς το Μοναστήρι. Κατέλαβε την Φλώρινα (7/11), την Καστοριά (10/11), την Κορυτσά (7/12), τη Χαλκιδική, την Νιγρίτα (24/10) και την Ελευθερούπολη (27/10). Ο στόλος από την Κέρκυρα κατέλαβε τον Αυλώνα (6/11).

Η στρατιά της Ηπείρου με Διοικητή τον Παν. Δαγκλή προχώρησε από την Άρτα στη Φιλιππιάδα (12/10) και την Πρέβεζα (27/10) με σκοπό την απελευθέρωση των Ιωαννίνων, που υπερασπιζόταν με πολύ στρατό ο Ερσάτ Πασάς. Η πιο μεγάλη μάχη έγινε στη θέση Πέντε Πηγάδια, όπου οι Τούρκοι αντέταξαν σθεναρή άμυνα. Στις 24/10 οι Έλληνες κατέλαβαν τη θέση αυτή και προχώρησαν προς το

Μπιζάνι, ένα ισχυρό φρούριο προ των Ιωαννίνων, που το είχαν οχυρώσει καλά οι Γερμανοί και οι Τούρκοι. Τα Ιωάννινα περιβάλλονται από όρη, όπου υπήρχαν ισχυρά οχυρά. Ο ελληνικός στρατός προσπάθησε να καταλάβει τα οχυρά, για να προχωρήσει προς τα Ιωάννινα. Συγχρόνως όμως έκαμε και παραπλανητικές επιθέσεις, με σκοπό να περικυκλώσει τους Τούρκους. Προτού πέσει το Μπιζάνι, το 1ο Σύνταγμα Ευζώνων με ξαφνική επίθεση έφθασε στις παρυφές των Ιωαννίνων, έκοψε τα τηλέφωνα και διέκοψε την επικοινωνία των Τούρκων με το Μπιζάνι και τα οχυρά. Το βράδυ της 19ης Φεβρουαρίου 1913 ο Ερσάτ Πασάς πρότεινε την παράδοση των Ιωαννίνων στους Έλληνες. Στις 21 Φεβρουαρίου ένα ελληνικό Τάγμα μπήκε στα Ιωάννινα, αφόπλισε και αιχμαλώτισε τον τουρκικό στρατό. Στις 22 Φεβρουαρίου έγινε η θριαμβευτική είσοδος του ελληνικού στρατού στα Ιωάννινα. Η χαρά των Ελλήνων για την κατάληψη των Ιωαννίνων ήταν απερίγραπτη.

Από τα Ιωάννινα ο ελληνικός στρατός προχώρησε στη Βόρειο Ήπειρο. Κατέλαβε την Πρεμετή, το Αργυρόκαστρο, τους Άγιους Σάραντα και το Τεπελένι. Τα εδάφη αυτά δεν επρόκειτο να τα κρατήσουμε, διότι η Αυστρία και η Ιταλία ήθελαν να δημιουργήσουν μια ανεξάρτητη Αλβανία, που θα περιελάμβανε και τα εδάφη της Βορείου Ηπείρου, αν και

κατοικούνταν κατά πλειοψηφία από Έλληνες. Το 1914 ο Γεώργιος Χρηστάκης Ζωγράφος έκαμε αυτονομιστικό κίνημα στη Β. Ήπειρο, αλλά οι Μ. Δυνάμεις δεν επέτρεψαν την ένωσή της με την Ελλάδα. Με το Σύμφωνο της Κερκύρας έδωσαν στους Έλληνες ελευθερία παιδείας, θρησκείας, γλώσσας κ.λπ. Αλλά τα προνόμια αυτά δεν τα σεβάστηκαν οι Αλβανοί, οι οποίοι ενσωμάτωσαν τη Βόρειο Ήπειρο στη χώρα τους.

Ο Ελληνικός στόλος με αρχηγό τον Παύλο Κουντουριώτη νίκησε επανειλημμένα τον τουρκικό στόλο και τον ανάγκασε να κλειστεί στα Δαρδανέλλια. Έτσι μπόρεσε να ελευθερώσει τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου Ίμβρο, Θάσο και Άγιο Ευστράτιο, και τέλος τη Σαμοθράκη (μέσα Οκτωβρίου 1912). Έπειτα κατέλαβε τη Μυτιλήνη (11/11), τη Χίο (13/11) και την Ικαρία (27/11).

Στα τέλη του 1912 με επέμβαση των Μ. Δυνάμεων συμφωνήθηκε ανακωχή του πολέμου στα Βαλκάνια. Όμως έγινε επανάσταση των Τούρκων και αλλαγή κυβέρνησης, οπότε διακόπηκαν οι διαπραγματεύσεις. Τελικά οι διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν στο Λονδίνο και στις 17 Μαΐου 1913 υπογράφηκε η Συνθήκη ειρήνης στο Λονδίνο. Οι Τούρκοι παραχώρησαν στους βαλκανικούς λαούς τα ευρωπαϊκά εδάφη πέραν της γραμμής Αίνου - Μηδείας. Η Αίνος βρίσκεται στις εκβολές του πο-

ταμού Έβρου, η δε Μήδεια στα παράλια της Βουλγαρίας, στον Εύξεινο Πόντο.

Έμενε να μοιρασθούν τα κατακτηθέντα εδάφη της Ευρωπαϊκής Τουρκίας μεταξύ των συμμάχων. Οι Βούλγαροι ήσαν προκλητικοί, ζητούσαν τη Θεσσαλονίκη και τη Μακεδονία. Ήλθαν σε σύγκρουση με τους Έλληνες και τους Σέρβους.

Με τη Συνθήκη του Λονδίνου τον Ιούνιο του 1913 τελείωσε ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος, με τον οποίο τα βαλκανικά κράτη κατόρθωσαν να εκδιώξουν τους Τούρκους από τις ευρωπαϊκές κτήσεις τους και να μεγαλώσουν την εδαφική έκταση των χωρών τους.

Ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος (1913). Οι προστριβές των Βουλγάρων με τους Σέρβους και τους Έλληνες οδηγούσαν τα πράγματα σ' ένα νέο πόλεμο μεταξύ των Βουλγάρων και των άλλων βαλκανικών χωρών. Ο Βενιζέλος προέβλεπε την εξέλιξη των πραγμάτων, γι' αυτό έκαμε συμμαχία με τη Σερβία στις 19.5.1913. Κάλεσε να μετάσχει στη συμμαχία και τη Ρουμανία, η οποία δέχθηκε προφορικά, διότι ήθελε να πάρει τη Δοβρουτσά από τους Βουλγάρους, αλλά δεν προσχώρησε επίσημα στη συμμαχία. Σ' αυτή έλαβε μέρος και η Τουρκία, η οποία ήθελε να καταλάβει την Ανατολική Θράκη, την οποία κατείχαν οι Βούλγαροι.

Πρώτοι άρχισαν αιφνιδιαστικά τον πόλεμο οι Βούλγαροι στις 16-17 Ιουνίου 1913, που επιτέθηκαν κατά των Σέρβων στη Γευγελή και των Ελλήνων στο Παγγαίο. Με την κήρυξη του πολέμου ο βασιλιάς Κωνσταντίνος έστειλε τηλεσίγγραφο να αποχωρήσουν τα βουλγαρικά στρατεύματα από τη Θεσσαλονίκη. Είχαν μείνει περίπου 1.300 άνδρες. Οι Βούλγαροι απέρριψαν το τηλεσίγραφο και η Κρητική Χωροφυλακή της Θεσσαλονίκης νίκησε, απόπληξε και αιχμαλώτισε τους Βούλγαρους. Ο Ελληνικός στρατός προχώρησε στην Ανατολική Μακεδονία και κατέλαβε με σκληρό αγώνα το Κιλκίς και τον Λαχανά (19-20 Ιουνίου). Οι Βούλγαροι υποχωρούντες κατέστρεψαν ελληνικά χωριά. Έκαψαν το Δοξάτο και φόνευσαν τους περισσότερους κατοίκους. Οι Έλληνες κατέλαβαν τη Δοϊράνη (19-22 Ιουνίου), το Μπέλες, τη Σιρωμνίτσα, το Σιδηρόκαστρο και τις Σέρρες στα τέλη Ιουνίου. Τον Ιούλιο κατέλαβαν τη Δράμα και το Νευροκόπι. Έπειτα με σκληρό αγώνα πέρασαν τα στενά της Κρέσνας (10/7), την κατέλαβαν και τέλος πήραν την Τσουμαγιά (18/7). Ο ελληνικός στόλος κατέλαβε την Καβάλα, (27 Ιουνίου) και την Αλεξανδρούπολη και ο στρατός την Ξάνθη και την Κομοτηνή (12 και 16 Ιουλίου). Η Ρουμανία μπήκε στον πόλεμο και κατέλαβε τη Δοβρουσά, έφθασε

δε κοντά στη Σόφια, την οποία απειλούσε να καταλάβει. Οι Βούλγαροι τότε ζήτησαν ανακωχή. Στο μεταξύ η Τουρκία ανακατέλαβε την Ανατολική Θράκη. Ο Β΄ Βαλκανικός πόλεμος τελείωσε με τη συνθήκη του Βουκουρεστίου (18 Ιουλίου 1913) που διήρκεσε περίπου ένα μήνα, από τα μέσα Ιουνίου ως τα μέσα Ιουλίου 1913.

Με τη συνθήκη του Βουκουρεστίου η Τουρκία πήρε πάλι την Ανατολική Θράκη, έμεινε όμως στους Βούλγαρους η Δυτική Θράκη, που την κράτησαν ως το τέλος του Α΄ παγκοσμίου πολέμου (1918). Η Ελλάδα κράτησε την Καβάλα και τη Δράμα και την Ανατολική Μακεδονία. Τα σύνορα μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας καθορίσθηκαν στη γραμμή Μπέλες και Νέστου ποταμού. Η Ελλάδα με τον Α΄ και Β΄ Βαλκανικό πόλεμο διπλασίασε σχεδόν την εδαφική της έκταση και έγινε υπολογίσιμο κράτος της Βαλκανικής. Όλα αυτά επιτεύχθηκαν με τον ηρωισμό και τον πατριωτικό ενθουσιασμό του ελληνικού στρατού, ο οποίος καθοδηγείτο συνετά από τους ηγέτες του, πολιτικούς και στρατιωτικούς. Όλοι με ομόνοια και αυτοθυσία αγωνίσθηκαν για την επέκταση των ελληνικών συνόρων και την απελευθέρωση των αλυτρώτων Ελλήνων της Ηπείρου, της Δυτικής και Ανατολικής Μακεδονίας και των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου.

Από τη «Σοφία Σειράχ»

«Δόξα καί ἀτιμία ἐν λαλιᾷ» (ε', 13)

Ένα από τα πλέον διδακτικά και ελκυστικά βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης είναι το βιβλίο υπό τον τίτλο «Σοφία Σειράχ». Ο τίτλος αυτός μαρτυρεί και τον συγγραφέα του, ο οποίος φαίνεται πως ήταν σπουδαία προσωπικότητα, διαποτισμένη από σοφία και αγάπη προς τον θείο Νόμο και προς τον άνθρωπο.

Ο σοφός Σειράχ φαίνεται πως είχε περιοδεύσει πολλές χώρες και είχε γνωρίσει τα έθιμα και τον τρόπο ζωής διαφόρων λαών. Με σκοπό να προφυλάξει το έθνος του από τις ειδωλολατρικές συνήθειες και τις ανθρώπινες πλάνες της εποχής του, περιέλαβε στο έργο του έξοχα διδάγματα ανθρώπινης και θείας σοφίας. Ανάμεσα στα ζητήματα και στα θέματα που θίγει αναφέρεται και στη σημασία που έχει για τη ζωή η γλώσσα, δηλαδή ο ανθρώπινος λόγος. Σταχυολογούμε μερικά από τα χωρία του έργου, η σημασία των οποίων είναι πολύ χρήσιμη για όλους, μικρούς και μεγάλους.

«Μὴ γίνου ταχύς ἐν γλώσσῃ σου καὶ νωθρός καὶ παρειμένος ἐν τοῖς ἔργοις σου» (δ', 29).

(Μετάφραση:) Μην είσαι στη γλώσσα σου τραχύς και αυθάδης και αλαζόνας και μη γίνεσαι στα έργα σου αργοκίνητος και σαν παράλυτος.

«Δόξα καὶ ἀτιμία ἐν λαλιᾷ, καὶ γλώσσα ἀνθρώπου πώσῃς αὐτῷ» (ε', 13).

(Μετάφραση:) Δόξα και κατασχύνη προκαλείται στον καθένα από το τι λέγει. Η δε ασυγκράτητος και απρόσεκτος γλώσσα γίνεται αιτία της πτώσεως και καταστροφής τού ανθρώπου.

«Λάρυγξ γλυκὺς πληθυνεῖ φίλους αὐτοῦ, καὶ γλώσσα εὐλαλὸς πληθυνεῖ εὐπροσίγορα» (στ', 5).

(Μετάφραση:) Ο άνθρωπος που είναι γλυκὺς στα λόγια του θα πληθύνει τους φίλους του και η γλώσσα που μιλάει καλά θα ελκύσει πλήθος από ευγενείς απαντήσεις.

«Μακάριος ὃς ἐν γλώσσῃ οὐκ ὤλισθησε» (κε', 8).

(Μετάφραση:) Ευτυχής είναι εκείνος... που δεν γλίστρησε σε καμιά παρεκτροπή με τη γλώσσα του.

«Πληγὴ μάστιγος ποιεῖ μώλωπας, πληγὴ δὲ γλώσσης συγκλάσει ὅσα» (κη', 17).

(Μετάφραση:) Τα χτυπήματα του ματιγίου προκαλούν πληγές. Τα χτυπήματα όμως της γλώσσας σπάζουν κόκκαλα.

«Καὶ τοῖς λόγοις σου ποίησον ζυγόν καὶ σταθμόν, καὶ τῷ στόματί σου ποίησον θύραν καὶ μοχλόν» (κη', 25).

(Μετάφραση:) Πάρε ζυγαριά και ζύγια, για να ζυγίζεις τα λόγια σου και βάλε στο στόμα σου θύρα και σύρτη.

ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

Η ΒΑΘΥΤΕΡΗ ΡΙΖΑ ΤΩΝ ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΩΝ

Οι αυτοκτονίες άλλοτε στη χώρα μας ποτέ δεν αποτελούσαν καθημερινό φαινόμενο. Η Ελλάδα σε προηγούμενες εποχές βρισκόταν μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών στις τελευταίες θέσεις. Άλλοτε τα σκήπτρα των αυτοκτονιών κατείχαν οι χώρες του Βορρά (Σουηδία, Φιλανδία κ.ά.). Στις μέρες μας, δυστυχώς, οι αυτοκτονίες στην Ελλάδα έχουν γίνει καθημερινό φαινόμενο. Από το 2008 που άρχισε η Οικονομική κρίση, συμβαίνει να έχουμε δύο και τρεις και τέσσερις αυτοκτονίες την κάθε ημέρα!

Εκείνος που αυτοκτονεί δηλώνει, πέρα των οικονομικών αιτιών και άλλων αφορμών, ότι έχει χάσει την ορθή κρίση και βρίσκεται σε μια συναισθηματική και ψυχική σύγχυση. Δηλώνει εμπράκτως την πίστη του ότι η ζωή δεν αξίζει.

Αλλά, πέρα από τις οικονομικές ή άλλες αιτίες και αφορμές, ο άνθρωπος που καταλήγει στην αυτοκτονία έχει θέσει ως βάση της ζωής του την άρνηση της πίστεως στο Θεό και τη θεία Του Πρόνοια. Και έτσι ως βαθύτερη συνέπεια έρχεται η αυτοκτονία, που ως μεγάλο κύμα έχει κατακλύσει

τελευταία τη χώρα μας.

Επομένως τα προβλήματα που οδηγούν στην αυτοκτονία είναι κατά πρώτον λόγον κυρίως ψυχικά. Αλλά, πώς να αντιμετωπιστούν τα ψυχικά προβλήματα καθ' ον χρόνον η ψυχή θεωρείται ανύπαρκτη; Ιδού πού οδηγεί σε τελευταία ανάλυση η απιστία και η ασέβεια προς τον Θεόν. Το δένδρο της πίστεως είναι βαθύριζον και όσο μεγάλη και αν είναι η θύελλα των δοκιμασιών και της απογνώσεως δεν μπορεί να το παρασύρει και να το ξερριζώσει, διότι ο πιστεύων ελπίζει, και αυτός που ελπίζει ποτέ δεν υποτιμά το θείο δώρον της ζωής.

ΛΟΓΙΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΟΥ ΚΑΙΡΟΥ...

...Κάποιοι προσπάθησαν να βά-λουν μία στοιχειώδη τάξη στα πράγματα της παιδείας, αλλ' έσπασαν το δικό τους το κεφάλι. Είναι αδύνατο με οδοντογλυφίδες να στερεώσεις ένα οικοδόμημα που έχει μεγαλύτερη κλίση και από τον πύργο της Πίζας. Διώξαμε από το σχολείο την πνευματικότητα, την αξεδίψαστη τάση για μάθηση.

Ούτε ίχνος αγωγής. Σε λίγα χρόνια τα παιδιά θα φεύγουν από το σχολείο... ανάγωγα!

Κι ακόμη χωρίς κανένα πατριωτικό ή θρησκευτικό ιδανικό. Ο θρησκευτισμός των νέων - με εξαίρεση τα σωστά θρησκευόμενα παιδιά - έχει πάρει σφαιρικό σχήμα. Κι εννοώ εκείνον της μπάλας. Διαβάζουμε στους τοίχους: «Η ΑΕΚ είναι θρησκεία», «Θρύλε, Θεέ μου, Ολυμπιακέ μου». Και με άσπρα γράμματα στο σταθμό «Ειρήνης» (που μετά τη λήξη κάποιου αγώνα μετατρέπεται συχνά σε σταθμό πολέμου) φιγουράρει άλλη επιγραφή: «Άλλοι σε λένε Θεό. Εμείς σε λέμε Παναθηναϊκό». ΑΕΚ, Ολυμπιακός και Παναθηναϊκός είναι η μοντέρνα έκφραση της Αγίας Τριάδος. Αλλ' όπως οι Τρεις Σωματοφύλακες του Δουμά ήσαν τέσσερις, έτσι και στη μοντέρνα Αγία Τριάδα πρέπει να προστεθεί και ο ΠΑΟΚ ή άλλη ανερχόμενη ομάδα. Το πράγμα θα μπορούσε να θεωρηθεί απλώς κωμικό. Είναι όμως τραγικό. Τι μένει στην ψυχή των παιδιών, όταν βλέπουν το θεό τους να χάνει και τη θρησκεία τους να βαφτίζεται ή να γίνεται «κουρέλα»;...

(Σαράντος Καργάκος)

Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Γιατί σπανίζουν οι ηγέτες που να μπορούν να εμπνεύσουν τους συμπολίτες τους;

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι γι'

αυτό το παγκόσμιο έλλειμμα ουσιαστικής και αποτελεσματικής ηγετικής ικανότητας. Θα επισημάνω δύο. Πρώτον, οι τεχνολογικές εξελίξεις και, δεύτερον, το χάσμα των γενεών.

Α. Ας ξεκινήσουμε με τις τεχνολογικές εξελίξεις. Βλέποντας τον τρόπο που αντιμετωπίζουν τα σημερινά προβλήματα πολιτικοί αρχηγοί ανά τον κόσμο, αναρωτιέται κανείς μήπως υπάρχει παρεμφερής πολιτικός νόμος. Με κάθε 100 εκατομμύρια νέους χρήστες των Facebook και Twitter μειώνεται η ηγετική ικανότητα των πολιτικών αρχηγών.

Η αυξανόμενη παγκόσμια δικτύωση έχει αλλάξει τις ισορροπίες μεταξύ των πολιτικών αρχηγών και των ψηφοφόρων. Αυτή η αλλαγή έχει και τα αρνητικά: οι πολιτικοί αρχηγοί εγκλωβίζονται προσπαθώντας να ακούσουν χιλιάδες φωνές και να ικανοποιήσουν χιλιάδες απόψεις. Η δημοφιλία επικρατέστερη ιδεολογία της εποχής μας. Η παρακολούθηση των δημοσκοπήσεων, η συνεχής ανάγνωση των blogs, των posts στο Facebook και στο Twitter, όλα αυτά έχουν ωθήσει τους πολιτικούς να ρητορεύουν με βάση αυτά που θέλει ο λαός, όχι αυτά που χρειάζεται. Αν όλοι διαβάζουν τις γνώμες των άλλων, ποιος παίρνει τις δύσκολες αποφάσεις;

Ο Αλεξάντερ Ντάουνερ έλεγε: «πολλοί πολιτικοί αρχηγοί δέχονται σκληρό έλεγχο της προσωπικής τους

ζωής. Αυτό δεν αποθαρρύνει τους καλύτερους, αλλά τα συνεχή σχόλια και αστεία έχουν μειώσει την ικανότητά τους να παίρνουν δύσκολες, θαρραλέες αλλά συνετές αποφάσεις».

Β. Το χάσμα των γενεών είναι επίσης σημαντικό. Η γενιά των baby boomers, που έζησε στη μεταπολεμική ευμάρεια κι έμαθε να δανείζεται και να ξοδεύει χρήματα, κληρονόμησε τα σκήπτρα από τη γενιά του Πολέμου. Παράδειγμα, ο πατέρας Μπους. Όταν οι οικονομικές συγκυρίες το επέβαλαν, αύξησε τη φορολογία, αλλά ο baby boomer γιος του απέφυγε τη στρατιωτική θητεία και ήταν ο πρώτος πρόεδρος στην ιστορία των ΗΠΑ που μείωσε τη φορολογία, ενώ η χώρα βρισκόταν όχι σε έναν, αλλά σε δύο πολέμους.

Όταν οι τεχνολογικές εξελίξεις διευκολύνουν τις άμεσες πολιτικές αντιδράσεις και κυβερνά μια κακομαθημένη γενιά, υπάρχει πρόβλημα. Σχεδόν όλοι οι σημερινοί πολιτικοί ηγέτες πρέπει να ζητήσουν από τους συμπατριώτες τους να μοιραστούν τα βάρη και τις συνέπειες των προβλημάτων. Επιπλέον, πρέπει να τονίσουν ότι οι λύσεις που απαιτούνται είναι σκληρές.

Οι περισσότεροι πολιτικοί αρχηγοί πιστεύουν ότι το να είναι ειλικρινείς τούς καθιστά ευάλωτους στους πολιτικούς τους αντιπάλους και στον

λαό. Κάνουν λάθος. «Το πιο σημαντικό πλεονέκτημα τού να λες την αλήθεια είναι ότι ο λαός σε εμπιστεύεται. Όταν του λες την αλήθεια, ο λαός ανταποκρίνεται. Η ειλικρίνεια εμπνέει και ενδυναμώνει τον λαό απέναντι στις δυσκολίες», λέει ο Σίντμαν.

ΠΑΘΟΓΕΝΕΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Οι ανεκτέλεστες αποφάσεις μόνον στα ποινικά δικαστήρια αγγίζουν πλέον τις 320.000 σε όλη τη χώρα. Σχετίζονται με καταδίκες για σωρεία αδικημάτων, που είτε οι καταδικασθέντες δεν ήταν παρόντες στη δίκη τους είτε άσκησαν έφεση και στη συνέχεια δεν εμφανίστηκαν για να πληρώσουν τις ποινές τους...

Το κόστος για το Δημόσιο από τις ανεκτέλεστες αποφάσεις, κατά προσέγγιση, υπολογίζεται στα 500 εκατ. ευρώ, ενώ τεράστιο είναι το κόστος που προκύπτει ειδικά από τις ανεκτέλεστες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, καθώς αναφέρονται σε σημαντικά θέματα, όπως πολεοδομικές αυθαιρεσίες... Οι κρατικές υπηρεσίες προκλητικώς τις αγνοούν, δίδοντας μοναδικά παραδείγματα παρανομίας και παραβίασης κάθε νομιμότητας... (βλ. εφ. «Η Καθημερινή», 29.7.2012)

Από τα "Μυστικά του Βάλτου"

«ΠΑΛΙ ΜΕ ΧΡΟΝΟΥΣ, ΜΕ ΚΑΙΡΟΥΣ...»

† Π. Σ. Δέλτα

Ένα καλοκαιρινό βραδάκι, στο μούχρωμα, μία σειρά από άντρες, σε απόσταση τρία μέτρα ο καθένας, κατέβαιναν κατά την άκρογιαλιά, στην κάτω Λίμνη. Ήταν λίγοι, κουρασμένοι, άρρωστοι, ισχνοί, και πήγαιναν αργά μες στις λάσπες, αποφεύγοντας τις άραιες στάνες και κισλάδες.

Έμπροδς όδηγοϋσε ένα νέο αγόρι, και πίσω, τελευταίος, πήγαινε ένας κουτσός, που άκουμποϋσε πότε στο μπράτσο κάποιου άσπρομάλλη, που δέν τόν άφηνε από κοντά, και πότε μίας κοπέλας με κοντή φούστα και χοντρά ψηλοκούμπωτα στιβάλια. Πήγαιναν σιωπηλά, προσέχοντας που πατοϋσαν, και, όσο πύκνωνε τó σκοτάδι, τάχυναν τó βήμα τους κατά τó γιαλό. Μα ήταν κοπιαστική πορεία για άντρες κουρασμένους, και κάθε λίγο αναγκάζονταν να σταματήσουν και να καθίσουν στις κάπες τους, που έριχναν στα άγκαθωτά παλιούρια, για να μη λασπώνονται στο βρεμένο χώμα. Και αντίλλαζαν μερικά βαρεμένα λόγια, και πάλι ξανάπαιρναν τó δρόμο τους.

Οί περισσότεροι έφευγαν από τó Βάλτο, άφανισμένοι από τούς πυρετούς, κι ένα-δυό ήταν και πληγωμένοι. Έφευγαν για τόν τόπο τους, για τὰ σπίτια τους, για τήν έλεύθερη Ελλάδα. Και όμως χαρά δέν έδειχνε κανένας.

Έμπροδς όδηγοϋσε πάλι ó Άποστόλης, και πίσω έκλειε τή γραμμή ó Μήτσος με τόν Βασίλη και τήν κυρία Ήλέκτρα. Είχαν έλθει στη λίμνη όλοι αυτοί οί άντρες με θερμό ένθουσιασμό. Είχαν χύσει τó αίμα τους, είχαν ταλαιπωρηθεί, και κοπιάσει, και πολεμήσει, και είχαν περάσει από κακοδαιμονίες και κρύο και άρρώστια και στερήσεις, χωρίς γογγυσμό και παράπονο. Μα είχε ξεφτίσει τó πράμα. Και επέστρεφαν στα σπίτια τους με κάποια απογοήτευση, μαζί κι ένα παράπονο, πώς είχε άποτελματωθεί ó Αγώνας, πώς δράση στο Βάλτο δέν είχε πιά, πώς οί ήρωικές σελίδες, με τες μάχες και τες νίκες, είχαν κλείσει, πώς τó έργο τους δέν τó είχαν άποτελειώσει.

Οί μεγάλοι καπεταναίοι τού Βάλτου είχαν πέσει η φύ-

γει, οί διαταγές από τὸ Κέντρο ἦταν νὰ περιοριστεῖ σὲ ἄμυνα ἡ δράση τῆς Λίμνης, νὰ κρατήσουν τὰ σώματα τὶς καλύβες, μὰ νὰ μὴ ζητοῦν νέες κατακτήσεις. Οἱ Βούλγαροι, ἀπὸ τὸ μέρος τους, δὲν κουνούσαν ἀπὸ τὴ δυτικὴ Λίμνη, ὅπου εἶχαν τὶς ἀπόρθητες καλύβες τους. Ὡστε ἡ ζωὴ στὸ Βάλτο εἶχε χάσει κάθε ἐνδιαφέρον καὶ ὅλη τῆς τὴν αἶγλη.

Μὲ τὸν Ἄγρα πέθανε καὶ ὁ Ἀγώνας, εἶπε ὁ καπετὰν Τυλιγάδης, ποὺ μὲ ὅλη τὴν αὐγουσιaticὴν ζέση εἶχε φορέσει τὴν κάπα του κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸν πυρετό.

Ενα-δυὸ ἄντρες διαμαρτυρήθηκαν χαλαρά, γιὰ νὰ γίνεται κουβέντα, μὰ κανένας δὲν ὑποστήριξε τὴν ἀντίρρηση του. Καὶ πῆραν πάλι τὸ δρόμο τους στὴν πηχτὴ λασπουριά.

Πιὸ βουβὸς καὶ πιὸ βαρὺς ἦταν ὁ Βασίλης. Ἀφοῦ ἔθαψε τὸν Περικλῆ, ἔφυγε μὲ τὸν Ἀποστόλη γιὰ τὸ Σταυρό, καὶ πῆγε ἴσια στὸ σπίτι τοῦ παπα-Παχώμιου. Μὰ βρῆκε μόνο τὸν παπά. Οἱ μουσαφίρηδές του εἶχαν φύγει, τὴν παραμονὴ κιόλα, γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη. Τοὺς εἶχε πάρει, λέει, ὁ Ἀντωνάκης ὁ γιατρός. Ὡστε μὲ τὰ νοφούζια ποὺ τοὺς εἶχε προμηθεύσει ὁ Χαλῖλμπεης ἄλλοτε, μπῆκαν κι ἐκεῖνοι στὸ τραῖνο καὶ τράβηξαν γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη.

Ἰσια στὸ σπίτι τῆς γιαγιᾶς πῆγαν. Τὸ βρῆκαν ἥρεμο καὶ γελαστό, μὲ

τὸν πληγωμένο Μῆτσο στὸ κρεβάτι, καὶ τὴν κυρία Ἡλέκτρα καὶ τὴ γιαγιὰ πλάγι του. Γιατί εἶχε βγάλει ὁ γιατρός τὴ σφαῖρα, καὶ τὸ πόδι, ἂν καὶ σπασμένο, θὰ γιατρεύουνταν, λέει. Καὶ εἶχε ἀνταλλάξει ἐκεῖνο τὸ πρῶι ἡ γιαγιὰ τὶς βέρες τοῦ ἀρραβῶνος μεταξὺ τοῦ Μήτσου, ποὺ δὲν μπορούσε πιά νὰ φανταστεῖ ζωὴ χωρὶς τὴν κυρία Ἡλέκτρα, καὶ τῆς δασκάλισσας τοῦ Ζορμπᾶ, ποὺ εἶχε στείλει τὴν παραίτησή της γιὰ νὰ εἶναι πιὸ ἐλεύθερη νὰ νοσηλεύσει τὸν πληγωμένο ἀνάρτη τοῦ Βάλτου.

Κι ἔπρεπε ἡ εἶδση τοῦ θανάτου τοῦ Περικλῆ σὰν κεραυνὸς στὸ γελαστό χαρούμενο σπίτι...

Εἶχε γιάνει ὁ Μῆτσος, μὰ ἔμεινε κουτσός. Θὰ περνοῦσε καὶ αὐτό, εἶπε ὁ γιατρός, μὰ ἡ ζωὴ τοῦ Βάλτου εἶχε τελειώσει, τοῦ χρειάζονταν ἡσυχία, δὲν τοῦ ἔμενε παρὰ νὰ γυρίσει στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, ἢ στὸ σπίτι του στὴν Ἀλεξάνδρεια, καὶ μὲ τὸν καιρὸ θὰ ξανάρχουνταν τὸ πόδι του στὴ θέση του. Καὶ σήκωσε τὸ σπῖτι ἡ γιαγιά, καὶ μπαρκαρίστηκε στὴ Θεσσαλονίκη, κι ἔφυγαν πάλι ἀνάρτες, κρυφά, γιὰ τὴν Κουλακιά, κι ἀπὸ κεῖ γιὰ τὰ Γιουβάρια, στὴν ἀκρογιαλιά, ὅπου θὰ τοὺς περίμενε καϊκι ποὺ θὰ τοὺς πῆγαινε μυστικὰ στὸ Τσάγεζι, ἀφοῦ διαβατήριο αὐτοῖ, ποὺ μπῆκαν κρυφὰ στὴν Τουρκία, δὲν μπορούσαν νὰ πάρουν γιὰ νὰ βγοῦν ἐλεύθερα, σὰν τὴ γιαγιά, ἀπὸ τὴ Θεσ-

σαλονίκη.

Πιὸ ἀμίλητος παρὰ ποτὲ πήγαινε ὁ Βασίλης, ὑποστηρίζοντας τὸν Μῆτσο, καὶ ἄλλο τόσο σιωπηλὸς προπορεύονταν ὁ Ἀποστόλης. Τοῦ εἶχε πεῖ ἡ γιαγιά πὼς θὰ τὸν ἔπαιρνε μαζί της, τὸν Ἀποστόλη, πὼς θὰ τὸν ἔβαζε στὸ γυμνάσιο καὶ ἀπὸ κεῖ στὸ πανεπιστήμιο, νὰ κάνει καλὲς σπουδές, νὰ γίνεῖ μεγάλος ἄντρας. Καὶ χαίρουνταν ὁ Ἀποστόλης, πὼς θὰ μάθαινε γράμματα, πὼς θὰ εἶχε βιβλία, πὼς τόσα προβλήματα ποὺ τὸν παίδευαν θὰ τὰ ἐξηγοῦσε καὶ αὐτός, ὅπως τοῦ τὰ ἐξηγοῦσε ἄλλοτε, σὲ μακρινὲς τους κουβέντες, ὁ Περικλῆς.

Μὰ πονοῦσε ἡ ψυχὴ του μὲ τὴ σκέψη πὼς θ' ἄφηνε τόσους τάφους στὴ σκλάβα γῆ, ἰδιατέρως τὸν τάφο τοῦ Περικλῆ, τὸ σεμνὸ, φτωχικὸ τάφο, σηματομενὸ μὲ λιγοστὲς πέτρες κι ἓνα ξύλινο σταυρό, ἐκεῖ στὴν ἀκρολιμνιά, πλάγι ἀπὸ τὴς λάσπες τοῦ Βάλτου ὅπου εἶχε πέσει «Ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος».

Τόσο τὸν τυραννοῦσε ἡ σκέψη αὐτή, ποὺ σὰν ἔφθασε στὴ θάλασσα, μὲ τοὺς κουρασμένους συντρόφους του, καὶ βρῆκαν τοὺς ψαράδες, ποὺ χαρούμενα τοὺς ἐσφιγγαν τὰ χέρια, δὲν εἶχε καρδιὰ αὐτὸς ν' ἀνταλλάξει χαρούμενους χαιρετισμούς, καὶ παράμερα κοίταζε καὶ ἄκουε, χωρὶς νὰ βάζει τὸ λόγο του στὴ γελαστὴ κουβέντα, καὶ χωρὶς νὰ πλησιάζει.

Ἕνας-ἕνας μπῆκαν οἱ ἄντρες σὲς βάρκες, βοήθησαν τὴν κυρία Ἥλεκτρα καὶ τὸν κουτσὸ καὶ κατάκοπο Μῆτσο, καὶ τελευταῖος μπῆκε ὁ Βασίλης. Κι ἔξαφνα εἶδε ὁ Μῆτσος τὸν Ἀποστόλη, ποὺ μόνος κι ἔρημος ἔστεκε στὴν ἀμμουδιά.

-Ἀποστόλη, τοῦ φώναξε ψιθυριστά, μὴν ἀκουστεῖ παραπέρα ἢ φωνὴ τοῦ στὸ σιωπηλὸ κάμπο. Ἀποστόλη, ἔμπα, φεύγομε!...

Μὲ ἀργὰ βήματα πλησίασε ὁ Ἀποστόλης.

-Δὲ θὰ 'ρθω... ἀποκρίθηκε. Πηγαίνετε σεις... Καλὸ κατευόδιο!

-Δὲ θὰ 'ρθεις; Τί ἀνοησίες! Τὸ καϊκι περιμένει. Ἔλα γρήγορα!

-Δὲ θὰ 'ρθω, ἐπανελάβε ὁ Ἀποστόλης. Εἶμαι Μακεδόνας, καὶ ἡ Μακεδονία δὲν ἐλευθερώθηκε. Εἶμαι μυημένος, καὶ ὀρκίστηκα. Καὶ ὁ ὄρκος λέγει νὰ ἐργαστοῦμε μὲ ὅλη μας τὴν ψυχὴ, μὲ ὅλες μας τὶς δυνάμεις, γιὰ τὴν ἐλευθέρωση τῆς Μακεδονίας. Ἡ Μακεδονία δὲν εἶναι ἐλεύθερη... Μόνο τάφους πολλοὺς ἀνοίξαμε.

Κι ἔρχεται ἀπόψε ἄλλο καϊκι, μὲ καινούριους ἀντάρτες. Θὰ τοὺς περιμένω ἐδῶ. Θὰ τοὺς ὀδηγήσω ἐγὼ στὸ Βάλτο, θὰ μείνω μαζί τους στὸν Ἀγώνα.

-Ἔμπα τώρα στὴ βάρκα! Τὰ λέμε στὸ δρόμο, ὥσπου νὰ πᾶμε στὸ καϊκι μας.

-Δὲν ἀλλάζω γνώμη. Πηγαίνετε

σεῖς, καλὸ κατευόδιο καὶ καλὴ ἔλευ-
θεριά! Ἐγὼ θὰ μείνω...

Ὅλα τὰ λόγια ἦσαν περιτὰ καὶ
ὅλες οἱ πιέσεις. Εἶχε ἀποφασίσει ὁ
Ἀποστόλης, καὶ δὲν τὸν γύριζε κανέ-
νας.

Τυλίγοντας πιὸ σφικτὰ τὴν κάπα
του γύρω του, μουρμούρισε ὁ Τυλι-
γάδης:

-Δὲν πέθανε ἡ ψυχὴ τοῦ Ἄγρα...

Καὶ ξεκίνησαν οἱ βάρκες, μὲ τοὺς
ἄρρωστους πολεμιστὲς καὶ τοὺς ρω-
μαλέους ψαράδες στὰ κουπιά. Καὶ
ἀπομακρύνουνταν γοργά. Καὶ ἀπὸ
μέσα ἀπὸ τὰ δάκρυα ποὺ πλημμύ-
ριζαν τὰ μάτια της, κοίταξε, κοίταζε
ἡ κυρία Ἡλέκτρα τὸ ἀλύγιστο ἀγό-
ρι, μιά θαμπὴ σιλουέτα, μὲ τὰ χέρια
δεμένα καὶ τὸ κεφάλι κυρτό, καὶ τοῦ
ἔριξε ἓνα τελευταῖο καίρε, ἓναν ἀπο-
χαιρετισμὸ ποὺ ἔπαιρνε μέσα καὶ τὸν
πιστὸ ὁδηγὸ καὶ τὴ γῆ τῆς Μακεδονί-
ας, ποὺ τόσο εἶχε ἀγαπήσει.

Σὲ δέκα λεπτὰ εἶχαν βρεῖ τὸ καϊ-
κι, εἶχαν μπαρκαριστεῖ, καὶ μὲ θερμὰ
σφιζίματα χεριῶν εἶχαν χωριστεῖ ἀπὸ
τοὺς Κουλακιώτες ψαράδες.

Ἦταν πιά νύχτα βαθιά. Κα-
θισμένος στὴν πλώρη,
κρατώντας τὸ χέρι της, ψιθύριζε ὁ
Μῆτσος λόγια ἀγάπης στὴν κυρία
Ἡλέκτρα, ποὺ ἔκλαιγε σιωπηλά, καὶ
τοῦ ἀπαντοῦσε κάθε λίγο μ' ἓνα σφί-
ξιμο τοῦ χεριοῦ. Τῆς ἔλεγε τὸ θαυμα-
σμό του γιὰ τὴν ἀκούραστη, τὴν πα-
λικαρίσια τῆς δράση στὸ σχολεῖο της,

ὅσο καὶ στὸν Ἀγώνα τῆς Λίμνης, καὶ
τὶς ὥρες ποὺ τὴν εἶχε δεῖ στὸ ἔργο
της, τὴν εἶχε καμαρώσει, τὴν εἶχε
ἀγαπήσει. Κι ἐκείνη ἔκλαιγε σιωπηλὰ
ἀπὸ συγκίνηση καὶ χαρά, μὰ συνά-
μα ἀπὸ λύπη γιὰ τὸ σχίσσιμο τοῦ ἀπο-
χαιρετισμοῦ της ἀπὸ τὴ δυνατὴ, τὴν
ἐντονη ζωὴ τοῦ Ἀγώνα, καὶ ἰδιαίτε-
ρως τοῦ χωρισμοῦ της ἀπὸ τὸν Ἀπο-
στόλη.

-Τὸ ἀγάπησα αὐτὸ τὸ παιδί - δὲν
ξέρεις πόσο, Μῆτσο! τοῦ εἶπε ἀνά-
μεσα στὰ δάκρυά της. Ἦταν τόσο
ἀγνὸς καὶ τόσο γνήσιος... Ἦταν δια-
μάντι ὁ Ἀποστόλης!...

Μισοπλαγιασμένος στὴν πρύμη,
μόνος, κοίταζε ὁ Βασίλης τὸ σκοτάδι
κατὰ τὴ γῆ τῆς Μακεδονίας. Τίποτα
δὲ φαίνονταν πιά. Φῶς κανένα δὲ
γυάλιζε στὸν ἔρημο κάμπο ποὺ εἶχαν
ἀφήσει, καὶ τὸ καράβι ἦταν ὀλοσκο-
τεινο, μὴν τὸ δεῖ κανένα τούρκικο
πλοῖο καὶ τὸ σταματήσει.

Καὶ ἀναπολοῦσε ὁ Βασίλης τὶς μέ-
ρες καὶ τὶς ἐβδομάδες καὶ τοὺς μῆνες
ποὺ εἶχε ζήσει στὴ σκλάβια Μακεδο-
νία.

«Γιατί εἶχε πάγει; Καὶ τί εἶχε κά-
νει;... Τὸ παιδί του τὸ εἶχε βρεῖ καὶ
δὲν τὸ εἶχε ἀναγνωρίσει. Τὴ Μακε-
δονία τὴν ἄφηνε σκλάβια, ὅπως τὴν
εἶχε βρεῖ. Τὸν τάφο τῆς γυναίκας του
δὲν τὸν εἶχε ἀνακαλύψει. Φυτὰ, χα-
μόδεντρα καὶ βάτοι σκέπαζαν τὸ μέ-
ρος ὅπου ἄλλοτε τὴν εἶχαν θάψει.
Καὶ καινούριοι τάφοι εἶχαν ἀνοίξει...

Πόσοι ήρωες! Πόσοι μάρτυρες!...
Και πόσοι ακόμα θα πέσουν ! ...

Ο Νικηφόρος είχε φύγει, με την υγεία του κατεστραμμένη. Ο Γρέγος είχε αυτοκτονήσει. Σκότωσαν τον Γιωβάν, τον τρυφερό του Θεωδώρακη, που είχε ζήσει πλάγι του χωρίς να τον αναγνωρίσει. Σκότωσαν τον Άγρα, τον αγνότερο, τον ωραιότερο ήρωα του Μακεδονικού Αγώνα. Και από τους άντρες του, πόσοι έπεσαν!... Πόσοι άγνωστοι ήρωες και μάρτυρες, άντρες, γυναίκες, παιδιά!... Και σκότωσαν τον Περικλή!... Και το αποτέλεσμα;... Άξιζε άραγε τόσο αίμα το ισχνό αποτέλεσμα που άφηνε πίσω του;...

Και γιατί έφευγε αυτός;... Ο Άποστόλης έμεινε πίσω. Γιατί δεν έμεινε και αυτός, ν' αποτελειώσει τον Άγώνα; Μήπως κι έχασε το ήθικό του; Μήπως κι έχασε την πίστη του; Είχε έλθει γεμάτος φωτιά και άναστάσιση, και θέληση για νίκη. Κι έφυγε... Γιατί έφυγε;

Ο Άποστόλης είχε μείνει. Μα ο Άποστόλης ήταν νέος, είχε όλη τη ζωή μπροστά του, όλες του τις ελπίδες και όλη την πίστη πως θα έλευθέρωνε τη Μακεδονία... Αυτός, ήταν νικημένος...

Ο Άποστόλης ήταν, λέει, μνημένος. Και αυτός ήταν μνημένος. Μα ο Άποστόλης είχε μπροστά του όλο το μέλλον για δράση και νίκη. Ήταν ακόμα παιδί ο Άποστόλης, γεμάτος

ζωή και λαχτάρα. Αυτός τί είχε πιά; Ούτε μητέρα, ούτε γυναίκα, ούτε παιδί, ούτε τζάκι. Όλα του τα είχαν σκοτώσει, όλα του τα είχαν κάψει, και, χειρότερα απ' όλα: του είχαν πάρει την ελπίδα!... Τί να στήσει πια όρθιο, που όλα ήταν γκρεμισμένα;... Και τώρα θα πήγαινε πίσω στον άφευκτη του χωρίς τον Περικλή; Θα ξανάμπαινε πάλι περιβολάρης; Και με τί κουράγιο; Είχε φύγει μία φορά από τη Μακεδονία, και ξανάφευγε και τώρα. Μα τότε είχε την ελπίδα πως ζούσε το παιδί του. Και ζούσε και αυτός για μιάν έκδίκηση. Τώρα την κόρεσε την έκδίκησή του. Και το παιδί του το έθαψε. Που να βρεϊ πια κουράγιο για δουλειά; Και τί δουλειά, που η ψυχή του είχε μείνει στη σκλάβια γη; Ή ζωή τον είχε τσακίσει. Ή ζωή τον είχε νικήσει!...

Πολλήν ώρα έμεινε με τα χέρια δεμένα, τα μάτια χαμένα στο σκοτάδι, και μπροστά του φουρφούριζε η θάλασσα, ταραγμένη από το πέραςμα του καραβιού.

«Ο τάφος του παιδιού του ήταν λίγο φουσκωμένο χώμα. Το ίδιο και του Περικλή. Ένας τάφος τέτοιος, σαν τη θάλασσα, όπου ο άνεμος φουσκώνει βουνό το κύμα, θα τους ταίριαζε καλύτερα... Και αυτόνου θα του ταίριαζε τέτοιος τάφος. Μία τρικυμία ήταν όλη του η ζωή. Μία τρικυμία άς ήταν και ο τάφος του...»

Ἦσκυψε καὶ κοίταξε τὸ τραγμένο κύμα ποὺ σήκωνε τὸ σχίσιμο τοῦ καραβιοῦ, καὶ ὅπου ἀντιφέγγιζε κάπου κάπου κανένα ἀστέρι. Κάποιος πίσω του, στὸ κατάστρωμα, σιγομουρμούριζε ἓνα τραγουδί νοσταλγικὸ τοῦ χωριοῦ του. Ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ πληγωμένα παιδιά, ποὺ γύριζε στὴν ἐλεύθερη πατρίδα του - φτωχὸ παιδί, ποὺ γύριζε στὴν πείνα καὶ στὴ φτώχεια, καὶ ὅμως τραγουδοῦσε! Τραγουδοῦσε τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ζωῆς!... Αὐτός, εἶχε τὰ χρήματα τοῦ Γρέγου ἀπάνω του... Τόσα χρήματα! Μὰ τί νὰ τὰ κάνει, πού εἶχε χάσει τὴν ἐλπίδα στὴ σκλάβια του πατρίδας;... Καὶ τί νὰ τὴν κάνει τὴ ζωὴ χωρὶς ἐλπίδας;... Τόσες θυσίες! Τόσοι μάρτυρες!...

Τὸ ἤξερε, πὼς καμιά θυσία δὲν πᾶει χαμένη· πὼς οἱ μάρτυρες γεννοῦν φανατισμό· πὼς τὸ χυμένο αἷμα στερέωσε τὴν Ἑλληνικὴ συνείδηση στὴν Τουρκοκρατημένη Ἑλλάδα. Εἶχε πεῖ κάποτε ὁ καπετὰν Ἄγρας πὼς ἡ ντροπὴ τοῦ '97 γέννησε τὸ Μακεδονικὸ Ἀγώνα, πὼς ὁ Μακεδονικὸς Ἀγώνας θὰ ξυπνήσει τὸ Γένος!

Καί, ποῖος ξέρει;... Ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ ξυπνημένου Γένους, γρήγορα θὰ σηκωθεί ἴσως ὁ Λυτρωτής, ποὺ θὰ ἐλευθερώσει τὴ Μακεδονία, ποὺ θὰ ἐλευθερώσει ὅλο τὸ Δουλο Ἑλληνισμό, θὰ ἐνώσει, ἐλεύ-

θερην πιά, τὴ Φυλὴ... Τὸ ἤξερε πὼς ἀπὸ τὸ αἷμα ποὺ χύθηκε, κάθε στάλα θὰ βγάλει καὶ ἀπὸ ἓναν ἐκδικητή, ἀπὸ ἓναν Ἄγρα, ἑτοιμοὺς νὰ μαρτυρήσει γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Φυλῆς.

...Ὁ Ἀποστόλης ἔμεινε. Ἐγὼ ἔφυγα. Γιατί;...

Μὰ ὁ Ἀποστόλης ἦταν νέος. Νέο καὶ τὸ παιδί ποὺ τραγουδοῦσε πίσω του τὸ ντέρτι του γιὰ τὸ χωριό του. Νὰ τοῦ 'δινε αὐτουνοῦ λίγη χαρά!...

Μηχανικὰ ἔψαξε τὸν κόρφο του κι ἔπιασε τὸ παλιὸ πορτοφολάκι καὶ τὸ βουλγάρικο μαχαίρι, ποὺ εἶχε ἀκόμα ἀπάνω του σημάδια ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Γρέγου. Μαζὶ ἦταν καὶ τὸ πέτσινο πουγκὶ τοῦ Γρέγου. Τὸ πῆρε αὐτό, ἔσχισε ἓνα φύλλο ἀπὸ τὸ σημειωματάριο, καί, στὰ σκοτεινά, πασπατεύοντας, ἔγραψε τέσσερις λέξεις:

«Νὰ μοιραστοῦν στὰ παιδιά.»

Ἐχωσε τὸ χαρτὶ στὸ πουγκὶ καὶ τὸ ἀκούμπησε στὰ σανίδια. Τρυφερὰ χάιδεψε τὸ μαχαίρι στὸν κόρφο του, καὶ τὸ παλιὸ πορτοφολάκι τοῦ Γρέγου μὲ τὴ φωτογραφία τῆς Χάιδως, τὴν ξεθωριασμένη Χάιδω, τὴ γελαστή, κάτω ἀπὸ τὴ μακεδονίτικη κατσούλα. Καὶ θυμήθηκε τὰ μάτια της, τὰ ὅμοια μὲ τὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ του, μεγάλα, μαῦρα, ἀμυγδαλωτά... Θυμήθηκε τὴ ζωὴ του τὴν παλιά, τὴν εὐτυχισμένη, ποὺ δὲ θὰ τὴ ζήσει πιά ποτέ...

Μὲ λαχτάρᾳ ἔσκυψε πάλι στὴν κουπασιή, καὶ κοίταξε τὸν ὀλκό, ποὺ σὰν αὐλάκι ἄφηνε πίσω του τὸ πέρασμα τοῦ καραβιοῦ... «Μιά ἀπόφαση, ἓνα δρασκελισμα τῆς κουπασιῆς, καὶ τελείωναν τὰ βάσανά του!... Ὁ Γρέγος, πέταξε τὰ μυαλά του. Καὶ αὐτός, νά, τελείωνε...

Μὰ ὁ Γρέγος σκοτώθηκε γιὰ ἓναν εὐγενικὸ σκοπὸ, γιὰ ν' ἀφήσει ἐλευθέρους τοὺς συντρόφους του, γιὰ νὰ σώσει τοὺς συντρόφους του. Δὲν τὸ 'κανε ἀπὸ κούραση, οὔτε ἀπὸ ἀδυναμία. Ἐνῶ αὐτός... ἂν τὸ 'κανε τώρα...»

-Τὸ καῖκι! Περνᾷ τὸ καῖκι μὲ τοὺς ἀντάρτες!...

Ἦταν σιγανὰ εἰπωμένα λόγια. Κάποιος στὴν ἀστροφεγγιά εἶχε διακρίνει, κατάπρωρα, τὴ μαύρη ἀφῶτιστη καρένα καὶ τ' ἄσπρα πανιά, ποὺ πλησίαζαν.

-Τὰ παλικάρια μας!... Τὰ παιδιά μας!... Πᾶν στὸν Ἀγῶνα καὶ αὐτά!...

Σὰν τὸ πολεμικὸ ἄτι, ποὺ μυρίζει μπαρούτι καὶ ρίχνεται στὴ μάχη, ζύπνησε ἡ ἀντάρτικη ψυχὴ τοῦ Βασίλη.

-Καπετὰν-Τάσο! φώναξε, ξεχνώντας στὴν ἔξαψή του, τὸν κίνδυνο νὰ προδοθεῖ, ἂν παραφύλαγε ἐχθρικὸ πλοῖο κοντά. Καπετὰν-Τάσο! Κάνε του σινιάλο νὰ σταθεῖ! Κατέβασε τὴ βάρκα! Πέρασέ με στὸ ἄλλο καῖκι!

- Θές νὰ φύγεις; ἀναφώνησε ὁ Μῆτσος, ποὺ σηκώθηκε καταταραγμένος.

-Γρήγορα! ἔβιαζε τὸν καραβοκύρη ὁ Βασίλης. Μὴ μᾶς προσπεράσει!

Δυὸ ἀπανωτὰ φωτάκια ἔλαμψαν, καὶ ἄλλα δυὸ ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ καῖκι μπροστὰ τοὺς ἀποκρίθηκαν. Καὶ τὰ πανιά μαζεύθηκαν ἐδῶ κι ἐκεῖ, τὰ καράβια βολτατζάρησαν, μανουβράρησαν, πλησίασαν τὸ ἓνα τ' ἄλλο.

Καὶ στὴν ἡσυχὴ νύχτα, πάνω ἀπὸ τὸ θρόισμα ποὺ σήκωνε τὸ ἀφρόκυμα σπάζοντας στὶς καρένες, ἀκούστηκε χαμηλὴ ἡ φωνὴ τοῦ ἄλλου καραβοκύρη.

- Καπετὰν-Τάσος;... Τί τρέχει;...

-Κάποιος θέλει νὰ μπαρκάρει!...

Ὁ Βασίλης εἶχε σιμώσει, ἔτοιμος νὰ πηδήσει στὴ βάρκα, μόλις ἀγγίξει τὸ νερό.

Συγκινημένος τοῦ εἶπε ὁ Μῆτσος:

-Θέλεις λοιπὸν νὰ μᾶς ἀφήσεις;

Κοντοστάθηκε ὁ Βασίλης, ταραγμένος καὶ αὐτός. Ἡ καρδιά του ἡ ραγισμένη, ἔκανε μιά στιγμὴ νὰ φτερουγίσει. Τὸν ἀγαποῦσαν τ' ἀφεντικά του... Καὶ πάλι βάρυνε στὰ στήθια του, ἀγιάτρευτα.

- Πάγω νὰ βρῶ τὸν Ἀποστόλη... εἶπε μὲ τὴν ἀργὴ βαθιὰ φωνή του, ποὺ δὲν εἶχε πιά πολὺ ἦχο. Μὲ καλεῖ πίσω ἡ πατρίδα μου...

-Στὸ σπῖτι μας θὰ 'βρισκες ἀγάπη καὶ ξεκούραση. Καὶ θὰ ξαναγύριζες πάλι... ἔκανε ὁ Μῆτσος.

Ὁ Βασίλης ἀνορθώθηκε.

-Δὲν ξέρεις ἐσύ, κύριε Μῆτσο, εἶπε μὲ κάποιο ξαναξύπνημα τοῦ πα-

λιού ἑαυτοῦ του. Δὲν ξέρεις... Γιατί εἶσαι νέος, σὰν τὸ παιδί αὐτὸ ποὺ τραγουδοῦσε πρωύτερα - γιατί ἔχει καὶ αὐτὸς ὅλη του τὴ ζωὴ μπροστά του, σὰν ποὺ τὴν ἔχεις ἐσύ. Ἐγώ... ἐγὼ ξόφλησα. Ἄφησα τάφους μονάχα πίσω μου. Νά... μιά στιγμή εἶπα στὸ κύμα νὰ πέσω, στὸ κύμα νὰ κοιμηθῶ, καὶ νὰ μὴν ξυπνήσω πιά...

- Βασίλη!

-Ναί! Θὰ 'ταν ἀνάξιο... Νὰ πεθάνεις. Μὰ νὰ πεθάνεις γιὰ κάτι ποὺ ἀξίζει, σὰν τὸν Γρέγο, ποὺ σκοτώθηκε γιὰ νὰ φύγετε σεῖς. Πάγω πίσω στὸ Βάλτο, ἢ στὸν Ὀλυμπο, ἢ στὸ Βέρμιο, κι ἐκεῖ θὰ βρῶ θάνατο ἄξιο τοῦ Γρέγου, θάνατο ποὺ θὰ βοηθήσει νὰ βαστάξει τὸ φρόνημα τὸ ἐλληνικό. Καὶ πάλι, μὲ χρόνους, μὲ καιρούς, θὰ βρεθεῖ ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἐλευθερώσει τὸ Γένος...

Ὁ καπετὰν-Τυλιγάδης εἶχε πλησιάσει καὶ αὐτός.

- Πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιρούς... ἐπανελάβε συγκινημένος. Θὰ ξαναγυρίσω κι ἐγώ, σὰ γιάνω...

-Θὰ ξαναγύριζα κι ἐγὼ μαζί σου, Βασίλη! Μὰ νὰ ξεκουραστεῖς τουλάχιστον... ἄρχισε ὁ Μῆτσος.

Μὰ τὸν διέκοψε ὁ Βασίλης.

-Δὲ θέλω ξεκούραση, οὔτε θέλω πιά ζωή... εἶπε ἥσυχά. Θέλω κίνδυνο, δουλειὰ καὶ ἀγώνα. Θέλω τὸν τάφο τοῦ παιδιοῦ μου νὰ ἐλευθερώσω...

Ἡκυρία Ἡλέκτρα ἀπλῶσε τὸ χέρι της κι ἐσφίξε σιγὰ τὸ δικό του:

-Ἄφησε τὸν Βασίλη, Μῆτσο... εἶπε χαμηλόφωνα. Αὐτὸς νιώθει σωστά. Ἐκεῖ εἶναι ἡ θέση του· στὴ σκλάβα πατρίδα του, στὸν Ἀγώνα ποὺ δὲ συντελέστηκε, καὶ ποὺ χρειάζεται ἀκόμα θυσίες, καὶ ἥρωες, καὶ θύματα... Ἐκεῖ ποὺ θὰ ἦσουν σήμερα καὶ σύ, ἂν μποροῦσες...

-Κατέβηκε ἡ βάρκα. Γρήγορα, Ἀνδρεάδη!... διέκοψε χαμηλόφωνα ὁ καπετάνιος.

ὉΒασίλης ἔσκυψε γοργὰ καὶ φίλησε τὸ χέρι τῆς κυρίας Ἡλέκτρας, ποὺ κρατοῦσε ἀκόμα τὸ δικό του...

-Ἐσύ, γυναίκα, νιώθεις... μούρμυρισε.

Ἀγκάλιασε τὸν Μῆτσο, γύρισε, δρασκέλισε τὴν κουπαστὴ καὶ πήδησε στὴ βάρκα. Κι ἔφυγε ἡ βάρκα, καὶ πλεύρισε τὸ ἄλλο καῖκι.

Ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ δάκρυά της, τὸν εἶδε ἡ κυρία Ἡλέκτρα, ποὺ ἀπὸ τὰ χέρια κρεμάζονταν καὶ ὑψώνονταν στὴ σκιερὴ καρένα.

Χτύπησαν ἀπαλὰ μια-δυὸ φορὲς τ' ἀντικρινὰ πανιά, ἀπλώθηκαν, τεντώθηκαν, τὰ φούσκωσε τὸ ἀέρι, καὶ ξεκίνησε τὸ καῖκι μὲ τοὺς ἀντάρτες, καὶ τοὺς προσπέρασε...

Καί χάθηκε στὸ σκοτάδι πού περιτύλιγε τὴ σκλάβα γῆ.

Η ελώδης περιοχή γύρω από τη λίμνη των Γιαννιτσών, που ήταν γνωστή και σαν «Βάλτος», αποτέλεσε το επίκεντρο των μαχών στη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα, αλλά ιδίως μετά το 1906. Τότε έφθασε εκεί ο Τέλλος Αγαπηνός (καπετάν Άγρας), που ηγήθηκε του αγώνα στην περιοχή του «Βάλτου» ως το 1907, οπότε και βρήκε τραγικό θάνατο από τους κομιτατζήδες. Στην εικόνα, ο καπετάν Άγρας μαζί με συντρόφους του στη λίμνη των Γιαννιτσών. Αθήνα. Συλλογή Ι. Μαζαράκη.

(«Μακεδονία, 4.000 χρόνια Ελληνικής Ιστορίας
και Πολιτισμού», Εκδοτική Αθηνών)

εκπαιδευτήρια (ΣΤΟΝ ΙΣΘΜΟ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ)
«ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»

(Γυμνάσιο - Λύκειο)

www.apostolospavlos.gr

Οι κρίσιμες μέρες που περνάμε αποτελούν πρόκληση στους γονείς
για λήψη γενναίων αποφάσεων.

ΟΣΟΙ ΑΝΑΖΗΤΑΤΕ:

- ✓ Εκπαιδευτικούς με ήθος και κατάρτιση
- ✓ Περιβάλλον μαθητών με διάκριση στη μόρφωση
και τη συμπεριφορά
- ✓ Αγωγή στηριγμένη στις αιώνιες αξίες του έθνους μας,

Ελάτε να γνωρίσετε τα Εκπαιδευτήριά μας.

τηλ.: 27410 - 29663 , Κιν: 6932 659820

fax: 27410 - 75727, e-mail: grammateia@apostolospavlos.gr